

דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאַג: חברה "אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אָסטרייך-אונגארן — 12 קראַנען.
האַלבאַהריג — 6 "
פֿאַרמאַהריג — 3 "
דײַטשלאַנד — 10 מאַרק.
אַרץ ישראל — 12 פֿראַנק.
אַנדערע לענדער — 15 "
אַמעריקאַ, ענגלאַנד — 10 שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעמיט
20 העללער, 25 פֿענינג, 10 קאפּ.

דער פרייז פֿיר רוסלאַנד:
נאָנץ יאהרליך — 5 רובל.
האַלב יאהרליך — 3 רובל.
פֿיערטעל יאהרליך 1.50 ר"ב.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "
איינצעלנע נומערן 15 קאפּ. —
30 העלער.

Krakau. 1 November 1900.

נומר 44.

קראקווא, השון תרס"א.

ה. תר"ס — וואכענ-קאלענדער (לוח) — 1900				די טעג פֿון חודש וואָך		חשון אָקטאָבער-פּאָדזשעניק		נייער ס. אלט. ס. אקטא.	
י"ח	י"ז	י"ז	י"ז	י"ז	י"ז	י"ז	י"ז	י"ז	י"ז
שבת	זונטאג	מאנטיאג	דינסטיאג	מיטוואך	דאנערס.	פֿרייטיאג	שבת וארא.	4	22
1	2	3	4	5	6	7	8	5	23
2	3	4	5	6	7	8	9	6	24
3	4	5	6	7	8	9	10	7	25
4	5	6	7	8	9	10	11	8	26
5	6	7	8	9	10	11	12	9	27
6	7	8	9	10	11	12	13	10	28

טאג	יאהר	קורצע פֿערצייכנונגען פֿון דער יודישער געשיכטע.
י"ב	ה' נ"ט	געהרג'ט עקרה"ש די יודען אין היילבראָן.
י"ג	ה' ש"ד	אויף בעפֿעהל פֿון פּאַפּסט פֿערברענט ספרי תלמוד אין ווענעדיג.
י"ד	ה' ש"פ	זענען די פראגער יודען ניצור געוואָרען פֿון די סאַלדאַטען אין 30 יאהריגען קריגע.
י"ה	ה'תרנ"ה	געשטארבען דער געלעהרטער ר' יעקב רייפֿמאן אין שעברשין.
י"ו	ה'תרנ"ו	האָט הורדוס פֿערברענט דעם כהן גדול מתתיהו.
י"ז	ה'תקנ"ד	געשטארבען ר' יצחק תאומים פֿרענקעל רב אין ברעסלוי.
י"ח	ה'תרכ"ד	אויף בעפֿעהל פֿון הערצאג אדאָלף פֿון נאַסוי זענען יודען ארויסגעטריבען וואָרען פֿון מיינץ.
י"ח	ה'תקפ"ח	האָט קעניגין יאָהאַנאַ צוגענומען דאָס פֿערמעגען פֿון יודען אין נעאפֿעל.

אינהאלט:

- די חברה צו פערברייטען בילדונג אין רוסלאנד. י. ל.
- גלות-בלעטליך. ש. ל. ציטראן.
- פאליטישע איבערויכט. י. ל.
- איבער די פֿערברייטונג פֿון סוהאמע. דר. מ. גאטמליעב.
- מען שרייבט אונז.
- די יודישע וועלט.
- אלגעמיינע וועלט נייעס.
- די פֿאהן. א מעשה.
- קאליקעס. ערצהלונג.
- א שטאלט, א שטאלט. ערצהלונג.
- ליטערארישע נייעס.
- חבלי משיח. פֿעלעטאָן.

צו אבאנירען:

אין וויען:

E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין קראקא:

Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:

Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין לאדז, ביי אונזערעם פערמערער:
S. Hochberg, Lodz, Cegielnianastr. 36.

דער יוד, איז אויך איינגעפֿירט אין דער צייטונגספֿרייליכטע דער ק. ק. עסטרייכישען פֿאָסט אונטער דער נומער 1920 a Nachtrag VII.

מענער קליידער.

איך מאך בעקאנט מיינע געהערטע קונדשאפט דאס מ'זאגט מערסטנס
פון מענער קליידער, וועלכע עקזיסטירט פון יאהר 1886 אויף נאלעווקי נ' 17
אין יעצט איבערגעטראגען אויף בעליאנסקע נ' 25 אין פראנט. אין א
מאגאזין מיט פילע אויסבעסערונגען און גרויסען אויסוואהל פון אייגענע אויס-
לענדישע און אינלענדישע ווארע פון דער נייסטער מאדע. איך פערזיכערע
צופריערען צו שטעללען דאס פובליקום לויט זייער וואנש.
Jacob Zvto, Warszawa, Bielawska 25.

!! נייעם !!

עס איז ארויס פון דרוק

דער פיערטער ציוניסטען קאנגרעס אין
לאנדאן.

פון ד"ר יוסף לוריא.

אין דעם ביכעל זענען ענטהאלטען אלע רעדען פון
ד"ר הערצל, ד"ר נאדווי, פראפעסאר מאנדעלשטאם,
ד"ר גאסטער, סאקאלאוו, באנקדירעקטאר וואלפואהן,
אויך אלע דעבאטען און בעשרייבונגען פון די קאנגרעס-
טעג.

פרייז 10 קאפ, מיט פארטא 12 קאפ.

ציוניסטישע חברות גרויסען ראכאט.

מיט אלע בעשטעלונגען ויז צו ווענדען אן.

Издательство „Ахиаsaf“, Варшава.

מינדליך: טווארדא 6 וואהנונג 4.

תעודת רב.

דבר אמת ניתן לכתוב ולהודיע לכל מאן דבעי למידע איך שמכיר ויורע
אנכי את הא גברא יקרא האכרך המופלג, השלם ויקר רוח כש"ת מוהר"ר
יעקב ג'י (המורה מלאכות ע"י מכתבים) בן לגברא רבא מופלג בתורה ויראה
כקש"ת מהור"ר נחום ניריטש ג'י מפה, איך שהוא משכיל שלם ודורש אלקים,
דרכו תמימה והנהגתו ישרה ומצאתי לחובה לפני למען האמת והיושר להודיע
טבעו בשערי בת רבים ולהעיד עליו כי נאמן רוח הוא ויש לסמוך עליו בכל
העסקים, כי הוא איש י"א וישר הולך ולראי' באתי עה"ח יום א' לסדר
האזינו ואדברה."

נאם יעקב ישעי' ראזענבלום חופ"ק דאוור הארדאק.

לוח אחיאסף לשנת תרס"א

ספרותי ושומושי עם תמונות וציורים

שנה שמינית.

מחיר הלוח הוא בלי המשלוח 1 רוי"כ, מכורך 1,40 רוי"כ
(עם המשלוח 30 קאפ' יותר).

Verlag ACHIASAF Warschau.

WYŚZŁY Z DRUKU
nakładem

Towarzystwa „ACHIASAF“

Dr. L. PINSKIER, Samowyzwolenie.

Cena 25 Kop.

Dr. THEODOR HERZL,

Mowy ze zjazdów syonistycznych.

Cena 25 Kop.

Dr. MAX NORDAU,

Mowy ze zjazdów syonistycznych.

Cena 40 Kop.

ACHAD-HAAM, Niewolnicy swobody.

Cena 20 Kop.

ACHAD-HAAM, Po za obozem syonistów.

Cena 20 Kop,

Adres: Wydawnictwo „ACHIASAF“ Warszawa, Twarda Nr. 6.

גאלוואנישע אנשטאלט.

יהושע טייטעלבוים ווארשא דזיקא 18.

זיממט אן צו פערזילטען, פערזילבערן, פערזיקלען, אקסידירען אונד
בראנזירען פערשיעדענע מעטאל-ארבייט. אויך ווערען אנגענומען
אלטע זילבערנע אונד פערזילבערטע כלים אויפצופרישען וויא ניא, צו
מעסיגען פרייזען גארנאמירט פיר דויערהאפטניקייט. בריעף-אדרעסע:
Sz. Teitelbaum, Warszawa, Dzika 18.

УСОВЕРШЕНСТВОВАННЫЙ МЕТОДЪ ДЛЯ
ИСПРАВЛЕНИЯ ПОЧЕРКА
„КАЛЛИГРАФЪ“

У дотсоенъ серебряной медалью

Красиво писать по этому методу въ 15 уроковъ выучивается всякій.
самый дурной почеркъ превращается въ
блестяще красивый.

Методъ „КАЛЛИГРАФЪ“ легчайшій и успѣвнѣйшій самоучитель
чистописанія.

1) Теоретическая часть, состоящая изъ руководства на 32 ст.
2) Практическая часть, состоящая изъ 5 отдѣловъ, раздѣленныхъ
на 15 уроковъ на 160 страницахъ, для всѣхъ желающихъ въ ко-
роткое время исправить свой почеркъ въ блестяще красивый, и дающъ
возможность писать безъ исключенія наудитъ красиво писать безъ
помощи учителя въ 15 уроковъ и при ничтожной затратѣ на его
приобрѣтеніе суммы.

Заявленіе это не голословное, а подтверждается отзывами учебнаго
начальства и высокопоставленныхъ лицъ, часть которыхъ напе-
чатаны въ газетахъ и журналахъ 1897 г. „Нива“ № 51 „Родина“
№ 4; 1898 г. „Свѣтъ“ № 6; „Новости“ № 33; „Новости Дня“ № 5255;
„Новь“ № 2 и въ другихъ журналахъ и газетахъ.

Цѣна за весь курсъ исправленія почерка за обѣ части. съ перес.
1 р. 60 к.; можно присылать почт. марками; съ налож. плат. 1 р. 75 к.
Адресъ: Полтава, Складъ изданія „КАЛЛИГРАФЪ“ Д. Н. Подзем-
скому, собств. домъ.

כורדישע דינע קארדאנישע
פריואטיקליניק

ד"ר רייכשטיין און וואוועלבער
אין ווארשא, לעשנא 31. די
אנשטאלט געפינט זיך אין א
גארטען, עס זענען דא שמעציעלע
צימער פיר קימפעטארען (אדער
מעלדונג) פריי פון 2 ביז 6
רו"ב. שטייענע כשר'ע קיך, אמבוי-
לאפאריז פון 10 ביז 12 אור.

Парижская папирсная бумага

„Le Dernier Cartouche“

требовать исключительно гильзы
а также цинковыхъ книжекъ
изъ настоящей французской бу-
маги „Le Dernier
Cartouche“

Бумага эта признана Химичес.
Лаборатор. Варшав. Импера-
тор. Университета С А М О К
ЛУЧШЕЮ.

Образцы бумаги разныхъ
сортовъ высылаетъ безплатно.

ТОРГОВЫЙ ДОМЪ

Л. ЗИЛБЕРЛЯСТ

въ ВАРШАВѢ

Граничная улица № 1

דער יוד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברת "אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אָסטרייך-אונגארן 12. — קראָנען.
האַלבאָהריג 6. —
פּרומעליאַהריג 3. —
דייטשלאַנד 10. — מאַרק.
אַרץ ישראל 12. — פֿראַנק.
אַנדערע לענדער 15. —
אַמעריקאַ, ענגלאַנד 10. — שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פענינג, 10 קאפּ.
Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פֿיר רוסלאַנד:
נאַנץ-יאָהרליך 5. — רובל.
האַלב-יאָהרליך 3. — רובל.
פֿירטעל-יאָהרליך 1.50. — רובל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראַטען:

ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2
דען 1טען אויגוסט — 1

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau, 1 November 1900.

נומער 44.

קראָקױאַ, חשון תרס"א.

די סומע איז אָבער צו קליין אין פֿערגלייך צו די גרויסע פֿאַ-
דערונגען. וועלכע עס ווערען איצט אומעטום געשטעלט, בפרט נאָך אז
די פֿאַדערונגען האַלטען אלץ אין וואַקסען. עס קען דאָך ווייטער אַזוי
ניט בלייבען אז די בילדונגס-חברה זאל זיך נור בענוגענען מיט דער
שטיצע, וואס זי גיט שולען, זי מוז אויך זעהן אויסצוברייטען איהר
איינפֿלוס איבער די חדרים. אין חשבון פון דער חברה ווערט געוואָנט
אז 400,000 יודישע קינדער בלייבען אין רוסלאַנד אָהן שום שול-
בילדונג. די גרעסטע צאהל לערענט זיך דאָך יא, אמת, זי ווערט שלעכט
ערצויגען און שלעכט געלערנט, זי לערנט זיך אין די אלטע חדרים,
אָבער ביי דער ענערגישער אַרבייט אין דער פריוויגן אויסצובעסערן דעם
שטאַנד פון די חדרים, דאַרף די חברה זעהן צו קומען צו הילף דער
ניצליכער בעוועגונג און דעם אינטערעס, וואס עס איז איצט געוועקט
צו אונזערע ערציהונגס-פֿראַגען. די העכערע ציעלען, וואס די חברה וועט
זיך שטעלען, וועט אויך פֿערגרעסערען איהר קראַפֿט, ווייל דורך דעם—
קען מען האַפֿען—וועט פֿיעל פֿערגרעסערט ווערען די צאָהל פון מיט-
גלידער און אויך די מיטלען פון דער חברה.

צו ווירקען אויף די ערציהונג האָט די חברה אַ בעזונדערע פֿע-
דאגאגישע קאָמיסאָן, עס וואָלט אָבער געווען זעהר גוט, ווען די קאָ-
מיסאָן וואָלט מעהר געוואָנט צו פֿערברייטען אין פֿאַלק געוויסערע
בעגריפֿע וועגען ערציהונג און וועגען לערנען. צו דעם צוועק וואָלט זי
געדאַרפֿט אַרויסגעבען איבער די אָנגערופֿענע פֿראַגען וואהלוועלע ביכער
אין העברעאיש, זשאַרגאָן און רוסיש.

דאָס בוך, וואס די חברה גיט איצט אַרויס מיט די פֿערשידענע
ידעות איבער די יודישע שולען אין רוסלאַנד, איז געווען זעהר ניצליך.
שאַדע נור, דאָס דער פרייז איז געשטעלט אַ צו הויכער, און דאָס
וועט שטערען זיין גרויסער פֿערברייטונג.

אין די געשטיצטע שולען דאַרף די חברה פֿערלאַנגען, אז עס
זאָלען געלערנט ווערען די העברעאישע שפּראַך און יודישע געשיכטע.
עס ריהרט אויך אָן זעהר אונאַנגענעהם, דאָס אין די רעקאָמענדירטע
ביכער פֿאַר שולביליאַטעקען איז קיין איינציגעס העברעאישעס בוך
ניט דערמאָנט.

ביי דעם גרויסען אינטערעס, וועלכען די געוועלשאַפֿט ווייזט
אַרויס צו דער פֿאַלקסבילדונג, גיט זי אָבער אַוועק איהרע גרעסטע מיט-
לען אויף שטיצע פֿאַר אַרימע סטודענטען—33,295 רובל. דאָכט זיך,
אז אויף די סומען וואָלט מען געקענט קוקען ווי אויף אַ קאָפיטאַל,
וואס קען בריינגען אונזער פֿאַלק די גרעסטע נוצען. וואָס קען וויכטיגער
זיין ווי צו געבען דעם פֿאַלק מעהר געבילדעטע און בעסער פֿאַרבע-
רייטעטע מענשען. די סטודענטען טרעטען דאָך דערנאָך אַריין אין לע-
בען און דורך וויער אַרבייט שטעלען זיי דאָס פֿאַלק אויף אַ העכערע

דיגעזעלשאַפֿט צו פֿערברייטען בילדונג אין רוסלאַנד.

וועבען און דרייסן יאָהר אַרבייט רוהיג און שטיל די פעטער-
בורגער חברה צו פֿערברייטען בילדונג. ענטשטאָנען איז זי אין דער צייט,
ווען די רוסישע יודען זענען געווען איינגעשטעלט אין צוויי לאַגער, איינער
איז געווען קליין אָבער פֿול מיט ענערגיע צו פֿערברייטען די העכערע
פֿערשטענדנים פון לעבען צווישען דעם גאַנצען פֿאַלק, און אַנטקעגען
זענען געשטאָנען די גרויסע מאַסען פון פֿאַלק, וואָס האָבען מיט פֿייער
און כּעס מלחמה געהאַלטען געגען די נייע אַרויסטרעטענדע וועלט.
שווער איז געווען די מלחמה, נאָך די העכערע און געוויסערע אידעען
פון די וועניגע האבען מנצה געווען; דער נצחון פון השכלה אין דער
וועלט פון די געדאַנקען איז געווען פול און גלעצענד, אָבער אין לעבען
איז אַנשטאַט דער בילדונג נור ענטשטאָנען דער אונבעפֿרידגטער דאַרשט
צו בילדונג און וויסען. אומעטום, אין די פֿערוואָרפֿענסטע ווינקעלליך
פון דעם גרויסען רוסלאַנד איז נישט איצט קען אַרט, וואו מען זאָל
נאָך אַרויסטרעטען געגען בילדונג, געגען שולען. אדרבה, פון אומעטום
האַלט די פּראַוויגן אין איין שרייען: קומט צו אונז! שטיצט אונזערע
שולען, אונזערע ביבליאָטעקען! אָבער די גרויסע גויט פון די יודישע
שטעדט און שטעדטליך שטערט דער בילדונג אויסצוניצען איהר נצחון
איבער די פֿינסטעניש, עס ווערען געעפֿענט שולען, וועלכע ווערען
באַלד פֿערמאַכט פון וועניג מיטלען, די ביבליאָטעקען ווערען וועניג
בעזוכט פון וועניג ביכער, וועגען דעם פֿעהלען פון מיטלען ווערט נישט
געגרינדעט די נייטהיגע צאהל פון האַנדווערקער-שולען און עס ווערען
ניט אַריינגעטראָגען די נייטהיגע פֿערבעסערונגען אין די תלמוד-תורה'ס,
חדרים און ישיבות, יעדע שטאָדט אַליין איז נישט כּחה אויסצוהאַלטען
אפילו דאס ביסל שולען, וועלכע זי האט, און זי קען דערום נישט
בעפֿרידיגען דאס בעדערפֿעניש זיך צו לערנען און בילדען, וועלכעס איז
איצט געוואָרען אַזוי שטאַרק, ווי דאס בעדערפֿעניש צו עסען און טרינקען.
די פעטערבורגער חברה טהוט פֿיעל צו שטיצען די שולען און
ביבליאָטעקען מיט געלט און מיט ביכער, אָבער די מיטלען פון דער
חברה זענען צו קליין, זי זאל קענען געבען די הילף אין דער נייטהיגער
מאס. אין דורכשניט האט יעדע שולע געקראָגען שטיצע פון דער חברה
אין דעם יאָהר 1899, פון וועלכען דער חשבון איז איצט נור פונאַנד-
דער געשיקט געוואָרען, 93 רובל—אַ שטיצע, וועלכע איז פֿאַר די
מעהרסטע שולען געווען צו קליין. אויף שטיצע אַנפֿאַנגשולען, תלמוד-
תורה'ס, אַבענדקורסען, שבת-שולען, ביבליאָטעקען און לעזעצימערן
האט די פעטערבורגער חברה אין דעם 1899 יאָהר אויסגעגעבען 8544
רובל, אַ הויז דעם דורך די מאַסקווער מיטגלידער 5989 רובל, די
אַדעסער אַבטהיילונג האט אויסגעגעבען אויף דעם צוועק 11,102 רובל,
די ריגאָר אַבטהיילונג 690 רובל, צוזאַמען 26,325 רובל.

פון קאמיטעט, ה. לעאן ראזענטהאל איינמאל נאך דעם אנדערען פֿער-לאנגט פון קאמיטעט צו פֿערגרעסערן די ארבייט פֿאר די העברעאישע ליטעראטור, איצט, אז מיר געפֿונען זיך אין א רוהיגער צייט און אז דאס אינטערעס צו דער העברעאישער ליטעראטור איז אומעטום גע-וואקסען, וואָלט געוויס די חברה געדאַרפֿט זיך מעהר אָנגעבען מיט דער ארבייט צו הויבען די העברעאישע ליטעראטור. ווער זשע ווען ניט די בילדונגס-חברה קען זיך נעהמען אויף ארויסצוגעבען די ווערק פון אזוינע שריפטשטעלער ווי סמאלענסקי און גארדאן, און זיי צו פֿער-ברייטען צווישען דעם גאנצען פֿאָלק?

אין דעם יאָהר 99 איז די ארבייט פון דער חברה פֿאר ליטע-ראטור בעשטאַנען אין פֿאַלגענדעס: זי האָט געגעבען שטיצע 150 רובל אויף ארויסצוגעבען די בריעף פון דעם בעוואוסטען יודישען שרייבער יצחק בער לעווינזאָהן; זי האָט בעשטימט שטיצע צו 450 רובל אין משך פֿון 2 יאָהר אויף ארויסצוגעבען אין העברעאישען די יודישע געשיכטע אין דער נייעסטער צייט. זי האָט געגעבען שטיצע פֿאַמיליעס פון 2 יודישע שריפטשטעלער 150 רובל, זי האָט אָנגעקויפֿט א גע-וויסע צאהל פון עקזעמפלארען פון פֿערשידענע יודישע ביכער (9 נעמען, 665 עקזעמפלארען). וויכטיג איז געווען דאָס ארויסגעגעבען בוך „רעסטערען און אינשריפטען“, וואס ענטהאלט אין זיך פֿיעל סאַ-טעריאל צו יודישער געשיכטע. די חברה זאמעלט ווייטער מאטעריאל צו יודישער געשיכטע — פֿאַר די ארבייט פֿערדיענט זי געוויס דעם גרעסטען דאַנק.

צו די ליטערארישע ארבייטען פון דער חברה געהערען נאך פֿער-שידענע פרעמיעס, וואָס ווערען ארויסגעגעבען יעדע עטליכע יאָהר פֿאַר גוטע און וויסענשאַפֿטליכע ארבייטען אין העברעאישער אָדער רוסישער שפראך. די פרעמיעס ווערען ארויסגעגעבען פון פראצענטען אויף אריי-געלעגנטע קאפיטאלען. אזוינע פרעמיעס זענען דאָ זעקס.

מיט עטליכע יאָהר צוריק איז געשטעלט געוואָרען פֿאַר דער חברה דער פראַיעקט צו פֿערייניגען אלע יודישע שריפטשטעלער און צו גרינדען א בעזונדער פֿאַנד אויף שטיצע פֿאַר ליטעראטען נאָך דעם

און בעסערע מדרגה. אָבער דאָס איז צו אונזער אומגליק נור ביי אַ-דערע פֿעלקער און ניט ביי אונז. די גרעסטע צאהל פון אונזער אונ-טעליגענץ קעהרט זיך אָב פון אונזער פֿאָלק, און די גרויסע מיטלען, וואָס ווערען אויסגעגעבען פֿאַר די יודישע סטודענטען זענען דאָס רוב נור שטיצע, פון וועלכער דעם פֿאָלק קומט גאנץ וועניג נוצען ארויס. די חברה קלאַנגט זיך אין בעריכט, דאָס די, וואָס האָבען געקראָגען שטיצע זענענדיג סטודענטען און וועלכע זענען איצט שוין לאַנג פֿער-מעגליך אָדער רייך, האלטען אפילו ניט פֿאַר נייטהיג אָבצושיקען דער חברה די שטיצע, וואָס מען האָט זיי געגעבען אלס הלואה. אין דעם 99-סטען יאָהר האָט די חברה איינגעמאנט אזוינע געלד נור 800 רובל. איין טהייל איז דאָ אין דער ארבייט פון דער חברה, וועלכעם

זי האָט ביז איצט געשענקט צו וועניג אויפֿמערקזאַמקייט — דאָס איז איהר ארבייט פֿאַר יודישע ליטעראטור. אין דעם פונקט איז די חברה אלע מאָל געשטאַנען ווייט פון איהר צוועק וואס זי האָט זיך געשטעלט. אין דעם ערשטען פונקט פון די תקנות איז געזאָגט, אז די חברה וועט אליין ארויסגעבען אָדער העלפֿען אנדערע ארויסצוגעבען ניצליכע ביכער, איבערזעצונגען, זשורנאַלען אין רוסיש און אין העברעאיש, וואס זייער ציעל איז צו הויבען די בילדונג צווישען יודען. דער טהייל פון פראַ-גראַם איז קיינמאל ניט געווען געהעריג אויסגעפֿילט. א חוץ די וויסענ-שאַפֿטליכע ביכליך, וואָס זענען ארויסגעגעבען געוואָרען אין די 60 יאָהרען אין דער רוסישער שפראך, א חוץ די וועלטגעשיכטע פֿון קלמן שולמאַן, די רוסישע געשיכטע פון מאַנדעלקערן, וואָס זענען ארויס-געגעבען געוואָרען אין העברעאישער שפראך, האָט די געזעלשאַפֿט קיין אנדערע וויכטיגערע זאַכען ניט אויפֿגעטוהן. די שטיצע פֿאַר ליטע-רארישע ארבייטען איז ביז איצט געווען צו קליין.

די פעטערבורגער בילדונגס-געזעלשאַפֿט איז די איינציגע אין רוסלאַנד, מיר האָבען ניט קיין אנדערע ליטערארישע חברות, און דערום דאַרף די פעטערבורגער געזעלשאַפֿט פֿערגרעסען דעם ליטערארישען טהייל פֿון איהר ארבייט. אין די 80-ער יאָהרען, בעת די רוסישע יודען האָבען איבערגעלעבט שווערע און אונרוהיגע צייטען, האָט דאָך איין מיטגליעד

פֿעלעטאָן.

חבלי-משיח.

(ענדע)

אין אַזעלכע מחשבות איז משולם אומגעגאנגען וואָכען לאַנג, גע-פֿרעגט זיך קשיות אויף ראַטשילדען, אויפֿן רבי'ן, אויף משיח'ן און האָט די קשיות אליין פֿערענטפֿערט. מיט ראַטשילדען איז ער א גוטער ברודער געוואָרען, אַמאָל פֿלעגט ראַטשילד קומען צו איהם צו חלום, אָהער און שטייביל אַריין, און אַמאָל פֿלעגט משולם אין חלום ניט פֿויל זיין צו געהען אַ עק וועלט ביז ראַטשילדס פאלאק. ער איז אין זיינע חלומות וואָס א נאכט אלץ מעהר מקורב געוואָרען צו ראַטשילדען, אז ער וואָלט איהם וואַכערהייט אין מיט'ן גאס דערקענט. און אזוי צוגעלאָזט איז ראַטשילד גע-וואָרען צו משולם'ן אין חלום, אז איינמאל האָט זיך ראַטשילד ניט געשעמט זיין גאנץ האַרץ אויסצוגיסען פֿאַר משולם'ן, און ער האָט איהם מְגַלָּה גע-וועזען, אז זינט ער האָט פֿון איהם געהערט וועגען ווינאָגראַדקער רבי'ן רייסט ער זיך פֿאַהרען צו איהם, נאָר וואָס זאָל ער טוהן, אז דער שטן שטעהט איהם אין וועג און לאָזט איהם ניט פֿאַהרען? און משולם זעהט אין חלום, ווי דער שטן פֿערצוימט ראַטשילד'ן אלע וועגען מיט א גאנצער מחנה שדים, און ווי שרייען, ווי וועלען ניט לאָזען אַראָבברענגען משיח'ן, ראַטשילד בעט איהם, ער זאָל דאָס דעם רבי'ן דערצעהלען און דער רבי זאָל טוהן וואָס ער קען אָבצוטהן דעם שטן פֿון זיין וועג.

אז דער חלום איז א נבואה, האָט משולם געגלויבט בַּאֲמוּנָה שְׁלֵמָה, עס פערדריסט איהם נור, וואָס ער האָט קיין שְׁכָל געהאַט צו בעטען ביי ראַטשילדען דערווייל האַטש א פֿאַר מיליאָן קערבליך, פֿאַר זיך און פֿאַר'ן

רבי'ן א פֿרִיזִין ווי עס דאַרף צו זיין, און ר' משולם האָט אָנגעהויבען טראַכ-טען וועגען אויספֿיהרען זיין שְׁלִיחוּת, וואָס א טאָג איז זיין רָצוֹן שטאַרקער געוואָרען, ער האָט אַ מאַסע קְבָלָה סְפָרִים דורכגעלערנט, דעם סוד המְשִׁיחַ צו פֿערשטעהען, אלע מאַמְרִים פֿון גאנץ תּלְמוּד אויפֿגעזוכט, וואָס רעדען וועגען משיח'ן, און איז איהם עפֿים וואָס קָשָׁה געוועזען, איז איהם נור דער מאַמְר הַתּלְמוּד שווער געוועזען, אז משיח קען נור קומען אין א דור וואָס שְׁכָלו חַיִּיב אָדער שְׁכָלו וְכָאֵי, אין א דור וואָס אלע וועלען זיין צדיקים אָדער אלע רְשָׁעִים.

פֿלז חַיִּיב, האָט ער צו זיך גערעדט, קען אורזאי ניט זיין, לאַמיר זיך פֿאַרשטעלען, אז דער יציר-הָרַע וועט קומען צו מיר, מיר צוזאָגען גילדענע בערג איך זאָל ווערען א דייטש מיט א קאפעלוש, נו וועל איך איהם הע-רען? מיר דאכט, איך וואָלט זיך בעסער א לעבעדיגער בעגראָבען, איידער איבערטראָגען די חֲרָפָה, צו ווערען א דייטש, רַחֲמָנָא יִצְלֵנוּ, און געהן אין מיטען גאס מיט א קאפעלוש און האָבען א פֿנים פֿון חוֹזֵק, נאָר מען טאָר דאָך ניט זאָגען, איך וועל קליינער זיין פֿאַר דער גאַנצער וועלט, אפשר וועט עס דעם יצר הרע געראַמטען, זאָל די שעה ניט זיין, אָבער וואָס וועט זיין מיט דעם רבי'ן זאָל לעבען? איז שׁוֹיך, דער רבי וועט אויך ווערען א דייטש? חֲלִילָה! וואָס, ווען? ווי וועט דער יצר הרע נאָר צוטרעטען צו איהם? און אז ער וועט א פֿפֿרה ווערן ריידענדיג פֿון היינט עד סוף פֿל הדורות, וועט דער רבי זיך לאָזען איבערריידען צו איין עֵבְרָה? זעהען מיר דאָך, אז א דור שְׁכָלו חַיִּיב קען לחלוטין ניט זיין, אָבער א דור שְׁכָלו וְכָאֵי, קען דערווייל אויך ניט זיין פֿל זמן עס זענען נאָך דאָ גאַנצע מְדִינוֹת יודען, וואָס לעבען ווי די פֿראַים רַחֲמָנָא לִיִּצְלָן אָהן אַמוּנָה צדיקים און ווייסען נאָר ניט, אז עס איז דאָ א רבי אויף דער וועלט.

מיט דער קשיא האָט ער זיך אומגעטראָגען וואָכען לאַנג, און איז אין א סִפֿק געוועזען צו וועט נאָר העלפֿען ראַטשילדס אָבקויפֿען ארץ ישראל, פֿל זמן ניט אלע יודען ווייסען נאָך פֿון א רבין ניט.

פאלק איז אין געפארהר, איך מיינ צי דאס זענען קינדער מיט פולע רויטע באקען, מיט ברייטע פלייצעס, און מיט דיקע קארקליך? —

מיט ראיות, מיט ציפער אין די הענד קען מען דייטליך אויפ-ווייזען אז דער קיום פון דער יודישער אומהגעפינט זיך אין גרויס סכנה איבער צוויי זעהר וויכטיגע סבות. די ערשטע סבה איז דער גלות אליין; די צווייטקייט, די פונאנדער-געווארפענהייט אין אלע עקען וועלט, דאס אליין מאכט שוין שטארקע גוואלד-ריסען אין אונזער פאלקס-ארגאניזם. די יודען אין די מערב-לענדער האבען שוין צוריסען כמעט ווי אלע בענדער, וואס האבען זיי פערבונדען מיט אונזער פאלק, זיי האבען שוין נישט דעם פאלק קיינע אלגעמיינע אינטערעסען. זיי האבען זיך שוין באלד אין גאנצען צומישט מיט די צווישען וועלכע זיי וואה-נען, און האבען אנגענומען זייערע מעלות מיט זייערע חסרונות. ס'איז שוין אזוי ווייט געקומען, אז עס איז דא א גרויסער אונטערשייד צווי-שען יעדע יודען און אונזערע, נישט נור אין זיטען, אין מנהגים אין שטאט, נאר אפילו אויך אין אויסזעהען, אפילו אויך אין די גע-פיהלען. די שטאט למשל, וואס טהיילט אב דעם פראנצויזישען פאלק פון דעם דייטשען, האט אנגעהויבען אבצוטהיילען אויך צווישען די פראנצויזישע יודען און די דייטשע און פערקעהרט אויך אזוי. און אז דאס זאל אזוי ווייטער געהן, האלט שוין גאנצע געהענט דערביי, אז דאס יודישע פאלק זאל זיך צוברעקלען, זאל זיך פונאנדער-שמעלצען אויף קליי-נינקע, דיניקע שטיקעליך, וועלכע וועלען זיך קיינמאל אין קיין זאך נישט פערדיינען. אונזער אמונה, אונזער גלויבען אליין וועט קום די מעג-ליכקייט האבען אויפצובינדען אלע צווייטע און צווייטע יודישע פערשטויסענע צו איין נאציאנאלעם בונד. חוץ דעם ווערען די מערב-יודען וועניגער פון טאג צו טאג אין צאהל. א טהייל פון זיי זאגען זיך אב פון זייער גלויבען, די רייכע און די געבילדעטע האבען גאר קיין חתונה נישט, אין דעם האבען זיי שוין געהאט א גאנץ שטארקע פעולה פון אנדערע, און קיין יודישער המון-עם איז דארטען נישט, און אזוי ווערען זיי זיך וואס ווייטער ווייטער אלץ ווינציגער און ווינציגער.

אָרעם און זיך געלאָזט אין וועג אַרײַן צום רבײַן. עס האָט איהם אפילו שטאַרק געאַרט די דאַגה, וואָס ער געהט אַהן אײַן קאַפּעקע בײַ דער נשְׁמָה, פֿאַר זיך ברויך ער טאַקי גאַר נישט, אָבער דעם רבײַן פּדיון מוז מען דאָך לעגען, דעם גבאי וואָס שטעהט בײַם טהיר מוז מען דאָך א גולדען אַרײַנ-רוקען אין האַנד, אז נישט קען ער איהם אָבהאַלטען גאַנצע וואָכען אײדער ער וועט איהם צולאָזען צום רבײַן, און א שאַד די צײַט. אָבער ער האָט בערעכענט, פּדיון דעם רבײַן קען ער לעגען א העלפט פֿון זײַן חלק לעולם הבא. וואָס האָט ער אַיצט צו זשאַלעווען? ער ווײַס, אז בָּאָם זײַן פּלאַן וועט אויסגעפֿיהרט זײַן, איז גאַר קײַן גבול נישט צו זײַן גרויסען חלק עולם הבא, א קלײַנעקייט, מַקְרָב די גאַלגה זײַן און אַראָברענגען משיח, ענעג פֿאַר איהם א העלפט. נור, די אנדערע העלפט פֿערניגט ער דעם רבײַן פֿאַר זײַן פֿרָגה און שְׁמִירָה אין וועג. דעם גבאי וועט ער נישט הערען, וועט ער איהם וועלען גלויבען אויף א צײַט, וועט ער איהם אַמאַל אָבצאַהלען מיט טױ-זענדער פֿאַר דעם גולדען, אָלא נישט וועט ער זיך אַרײַנרײַסען צום רבײַן מיט געוואָלד.

און אזוי געהט ר' משולם אײַ וועג. ער הערט ווי די בײַמער אין וואַלד רעדען, סױדען זיך, איהם דאַכט, ער הערט, אז דאָס סוד'ען זײַ זיך ווע-גען איהם, ער זעהט ווי זײַ בויגען זיך און בוקען זיך צו איהם, זײַ זינגען שײַרה, ווײַל זײַ ווײַסען שוין אין וואָס פֿאַר א שְׁלִיחוֹת ער געהט, און זײַ ווײַזען איהם בחוש, אז עס איז שוין טאַקי משיח'ס צײַט, וואָס דאַמאַלס ווע-לען אלע בײַמער פֿון וואַלד זינגען, ער איז זײַ דעם קבֿוד מוֹחֵל, ווײַל זײַ בעטען זײַ זאָלען נאָך זײַער שְׁמחה נישט אַרױסווייזען, דער שטן זאָל עס נישט געוואָר ווערען. נאָר עס טהוט איהם א הנָה פֿונדעסטוועגען און ער געהט ווײַטער, פֿיהלט נישט קײַן מידקײַט, הערט נישט דעם הונגער, געהט און זאָגט מְמוֹרִים פֿון תְּהִלִּים, השְׁבָעוֹת פֿון זוֹהַר, בײַ עס ווערט נאַכט, קומט צו צו ערגעץ אַקדעצמע אין וועג, וואָשט די הענד, דאַווענט מערב, לײַענט קריאת-שְׁמַע

מוסטער פֿון דער פֿערייניגונג פֿון די רוסישע ליטעראַטען אין פעטערבורג אָדער נאָך דעם מוסטער פֿון דער חברה פּוילישע שריפטשטעלער אין וואַרשא. לײדער איז נאָך אין דער זאך בײַ אַיצט גאַר נישט געטהון געוואָרען.

אָבער די חברה האַלט נאָך אין מײַן בליהען, פֿיעל ווינשע, וואָס ווערען נאָך אַיצט נישט דערפֿילט, קענען דורכגעפֿיהרט ווערען שפעטער, פֿעת די צאהל פֿון די מיטגלידער און די אבטהיילונגען וועט ווערען פֿערגרעסערט. מיר קענען דערום האָפֿען, אז עס וועלען מיט דער צײַט אויך ערפֿילט ווערען די פֿאַדערונגען, וואָס ווערען צו דער חברה גע-שטעלט וועגען פֿערגרעסערן איהר אַרבייט אין דער הויבונג פֿון יודישער ליטעראַטור און וועגען דער אַרבייט אויף אויסצובעסערן די ערציהונג אין אונזערע חדרים, אין וועלכע עס לערענט זיך דער גרעסטער טהייל פֿון יודישע קינדער.

גלות-בלעטליך.

(ענדע)

און אונזער פאלק ישראל ווערט נישט שיטערער פון הולטייטטווא-הליה, און אונזער פאלק ישראל שטארבט נישט אב, מחמת מיר האל-טען. וועניג פון פאמיליענ-לעבען, ווייל מען געהט ביי אונז קיין ווייבער נישט, פערקעהרט, עס זאל אונז נור קיין ביי אונז נישט שאדען, אין חתונות, אין פרייט, אין מל-טובין זענען מיר חלילה נישט זענדע, די אמאליגע פֿרָגה פֿון "פרו ורבו" פֿעהלט אונז אויך נישט אזוי שטארק, נאָר זאָגט אַדְרָבָה, רבּוּתִי, קענען מיר דען אַרױפֿלעגען די האַנד אויף אונזער האַרץ און זאָגען בתְּמִימוֹת פֿון אײַן זײַט, אז די קינדער זענען אונ-זערע, אז זײַ געהערען נור אונז, אז זײַ הענגען אָן אונזער פאלק מיט פֿריינדשאַפט, מיט ליעבע, טהיילען מיט איהם זײַנע לײדען און פֿריידען, און פֿון דער צווייטער זײַט, אז דאָס זענען אַזעלכע קינדער, מיט וועלכע מען קען געהן צום טיש, וועלכע מען קען אַרױספֿיהרען אויפֿן קריגס-פּלאַטץ בעת דאָס פאלק איז אין אַ עת צרה, בעת דאָס

נור איינמאל לערנענדיג אין אַ קבֿלה סֵפֶר אין שער התקון, ווי גרויס די-מַעֲלָה פֿונ'ם צדיק איז, וואָס ער קען דורך זײַן תְּפִלָּה און דורך אַ פֿדיון מִתְּקוֹן זײַן דעם גאַנצען דור, האָט משולם געפֿיהלט ווי איהם איז ליב, טיג געוואָרען אין מוֹח, ער האָט אויף זײַן קשײַא אַ תְּרוּץ געפֿונען.

— געתי ומצאתי תִּאֲמִין! האָט ער מיט שְׁמָחָה אויסגערעדט, אז איך האָב געזוכט האָב איך טאַקי געפֿונען, פֿון הימעל האָט מען מיר אָנ-געוויזען, ווי אזוי דאָס קען זײַן אז דער גאַנצער דור זאָל זײַן זכאי און משיח זאָל מחויב זײַן צו קומען. ראָטשילד ברויך נור צו געבען פֿאַר איטליכען יודען, פֿאַר טף וְנָשִׁים, אפילו פֿאַר דייטשען, אפילו פֿאַר אַפֿיקורסים וואָס גלויבען נישט אין אַ רבֿי, צו ח"י גולדען פּדיון פֿאַר איטליכען, און אין דער קנע וואָס דער רבי וועט צונעהמען דעם פּדיון פֿאַר'ן גאַנצען כָּלל יִשְׂרָאֵל וועט ער טאַקי אַלעמען מתקן זײַן, וועט טאַקי דער גאַנצער דור ווערען זכאי, וועט שוין משיח מִמִּילָא קומען, און אז ער וועט קומען, וועט דער טערק מוזען אָבעבען ארץ ישראל אָהן אַ גראַשען, אַדְרָבָה ער וועט נאָך מוזען צוצאָהלען אַרענדא געלד, וואָס יודען קומט, וואָס ער האָט אונזער לאַנד אזוי לאַנג געהאַלטען גאַר אומזיסט, ראָטשילד איז אַ יוד אַ סוֹחַר און פֿערשטעהט אַ חשבון, אז אזוי וועט איהם בעסער לאָהנען ווי צו צאָהלען אפילו צו דריי רענדליך פֿאַר איטליכען יודען! ר' משולם האָט עס בע-רעכענט אויפֿן פּאַפּיר מיט טינט און פֿעדער, און האָט בעשלאָסען, פֿונ'ם געלד וואָס ראָטשילד וועט דורך דעם פּלאַן פֿערדינען, קומט איהם העלפט, לָבֵל הַפְּחוֹת העלפֿט, און האָט זיך אָנגעהויבען צוצוגרײַטען אין וועג אַרײַן, צו ראָטשילד'ן, נאָר פֿריהער פֿאַר אַלץ מוז ער זיך זעהען מײַן רבֿי, דער רבי זאָל איהם בענשען און געבען אַ שְׁמִירָה אין וועג אַרײַן, דער שטן זאָל איהם גאַר נישט קענען טהון.

אין איין שענעם פֿריהמאַרגען האָט ר' משולם געפּראָוועט צו-מבֿילות אין מִקְנֶה, אָבערדאווענט, גענומען דאָס שלית און תּפֿלין אונטער'ן

אלע היינטיגע פֿעלקער זענען נאָך געלעגען ווי ווילדע אין די וועלדער, האט ער שוין לאַנג אויסגעארבייטעט אזא וואונדערליך-ערהאבענע תורת המוסר, אזא גראַסאַרטיגען געזעץ-בוך, אזא רייכען חובת-הלכות פֿערפֿלאַנצט מיט די הערליכסטע, פראַכטיגסטע בלומענ-מדות פֿון צדקה, פֿון חסד, פֿון רחמים, וְאַהֲבַת לְרֵעֵךְ כְּמוֹךְ... א פֿאַלק, וואָס האט ביו אַהער בעזעסען דעם אונגעהויער-גרויסען כח איבער צולעבען פֿעלע פֿעלע גאָר נישט דער ערך שטאַרקערע נאציאָנען פֿאַר איהם.

און איך פֿרעג נאָך אַמאָל די אייגענע זאך: איז נישט העכסט ערבערמליך צו צוקוקען מיט די אויגען ווי אזא פֿאַלק צאפֿעלט זיך צווישען לעבען און טויט, שפּרייט אויס ווינע דאָס הענר און בעט זיך נעביך מיט די לעצטע כוחות: העלפט מיר, ראטעוועט מיר, בריינגט מיר צום חיות, — און אלע שטעהען און קוקען זיך איין, און אלע שטעהען און הערען זיינע זיפֿצען, זיינע קרעכצען, אנדערע ענטפֿערען איהם אויך מיט א קרעכץ, אנדערע העלפֿען איהם אויך א טרעהר פֿערשלינגען. מיט דעם הויבט זיך אָן, און מיט דעם לאָזט זיך אויס.

און ווי דאָרף דאס נאָך מעהר קרענקען, אז מען זעהט ווי מען-שען, שטיקליך אייגענע פֿלוצרשט, קומען צו געהען מיט פֿאַרטיגע בויך-ספרות און זאָגען, און נאך ווי מיט א בייזער: וואָס מאַכט מען דאָ אזא וועזען פֿון דעם חולה? צי ער א ליין לירעט נור? צי איהם א ליין איז שלעכט? אלע לירען, די גאנצע מענשהייט לירט, שרייט אום הילף, און אזוי וועט געהאַלפֿען ווערען, וועט דענסטמאָל ממילא איהם, דעם אלטען ישראל, אויך ווערען בעסער...

ניין, טויזענד מאל ניין, מיינע טהייערע מענשענ-פֿריינד! איהר מענט זיך אייך אויסציעהען, איהר מענט זיך אייך אפילו צורייסען שווערענדיג, וועל איך נאך אלץ נישט גלויבען אין דעם אמת פֿון אייער אלגעמיינער מענשענ-ליעבע. ריכטיג האט איינער געזאָגט: די ליעבע צום מענשען, מוז זיך אָנהויבען ביי זיך אין דער היים! דער מענטש, וואס ביי איהם זענען אָנגעשטאַרבען, וואס ביי איהם זענען פֿאַרצולוירט די ליעבעס-געפֿיהלע צו אייגענע, צו

און די גרעסטע סכנה, די שרעקליכסטע, די מורא-דינסטע ער-וואַרטעט מיט דער צייט אונז מורח-יודען איבער אינזער אַרימקייט, איבער אונזער דחקות, וואס טויג אונז, וואס ניצט אונז אונזער פֿרוכט-באַרקייט, אז מיר ליגען איינער דעם אנדערען אויפֿין קאפּ, אז מיר זענען אויפֿגעשטיקט, אויפֿגעפרעסט ווי אין הערינג-פֿעסער, אז מיר האבען קיין לופֿט נישט, אז מיר האָבען נישט מיט וואס צו אַטהעמען, און דעריבער איז אויסגעברייטעט צווישען אונז סחאָטע און פֿעל אנדערע קראַנקהייטען מעהר ווי ביי אנדערע פֿעלקער, און דעריבער בריינגען מיר אויף דער וועלט שוואַכע מיני בעשעפֿנישען, קינדער בלאסע, אויסגע-מאַגערטע, פֿערפֿינסטערטע, הויקערדיקע, מיט אלע סאַרטען פּסיכישע קראַנקהייטען, אפילו די יודישע ציהרונג, דער יודישער מח האָט פֿון צרות אויך אָנגעהויבען צו דאָרען, ביי וועמען זעהט מען אזוי פֿעל אידיאָטען, ביי וועמען זעהט מען נאָך אזוי פֿעל מְשׁוּגָעִים ווי ביי אונז? און ווער ווייס וויפֿעל גרויסע געניעס וואָלטען געקענט אַרויס פֿון די משוגעים, ווען זיי וואָלטען געהאַט איין אנדער לעבען. דער בעוואוסטער איטאַליענישער פראַפֿעסאָר לאַמבראָזא, אונזער א ליבליכער ברודער, זאָגט דאָך, אז פֿון געניע צו א משוגענעם איז נור איין טריט...

קען מען זיך פֿאַרשטעלען אַ מין שרעקליכערע, טרויעריגערע הערצרייסענדערע סצענע פֿון צו זעהען ווי א גאנצעם פֿאַלק איז גוסס, ווי א גאנצעם פֿאַלק ראַנגעלט זיך מיט דעם טויט? און נאך וואָס פֿאַר א פֿאַלק? א פֿאַלק וואס טראָגט אויף זיינע פלייצעס א דריי-טויזענד-יעהריגע היסטאָריע, א היסטאָריע, וועלכע איז פֿון דעם ערשטען בלעטיל ביז דעם לעצטען געשטריקט, געוועבט פֿון פֿעריל, פֿון בריליאַנטען, פֿון די גרעסטע געדאַנקען, פֿון די מערקווירדיגסטע, הייליגסטע מעשים, מיט איין וואָרט, פֿון אלץ וואס עס איז איידעל, ערהאבען, א פֿאַלק וואס האָט די ערשטע בעשאַנקען די מענשהייט מיט דעם גרויסען רעיון פֿון אחרות הבוֹרָא, פֿון דער איינציגער גאָטהייט, א פֿאַלק וואס פֿאַר דעם איין קלייניקען תנכֿלע אליין איז ער שוין ווערטה, אז די גאנצע מענשהייט זאָל זיך בוקען און קניען פֿאַר איהם, א פֿאַלק וואס בעת

מיט ודוים און פֿסנקים, לענט זיך שלאָפֿען, שטעהט אויף פֿאַר טאָג, דאָ ווענט און געהט ווייטער, ביז ערשט אויפֿין דריטען טאָג איז ער געקומען אין ווינאָגראַדקע.

און האָטש ער פֿיהלט קיין מידגקייט, דערקענט איהם קיינער נישט, אזוי אָבעגענהרט און איינגעחושט איז ער געוואָרען פֿון זיינע תּעִנִּיתִים, מִקְנָאוֹת און פֿון זיין וועג צו פֿום, דער פֿנים בלאַס, די ליפֿען בלוי און טויט, און נור די אויגען ברענען מיט אַ נישט נאָטירליכען פֿייער.

א גאנצען טאָג האָט ער צוגעגרייט און מַבְדָּר געוועזען זיינע רייד צום רבי'ן, — אויף מאַרגען האָט ער זיך אָנגעהויבען צו צושטופֿען צום טהור, וואו דער גבאי שטעהט מיט אַ שליסל, לאָזט אַריין און לאָזט אַרויס איט-ליכען אורח אין רבי'ס חדר, משולם האָט געפֿריכט רעדען מיט'ן גבאי, איהם געזאָגט, ער איז געקומען וועגען זעהר אַ וויכטיגען ענין, ער וועט איהם אין נישטען מיט טויזענדער בעצאָהלען פֿאַר דעם איין גולדען וואס ער האָט איהם איצט נישט צו געבען, נאָך דער גבאי איז האָרט ווי אַ שטיין, און לאָזט איהם אין חדר נישט אַריין, ר' משולם טרעט נישט אָב האָטש דער גבאי איז איהם איטליכע מינוט מַבְדָּר מיט אַ שטויס אין ווייט.

פלוצלינג האָט משולם מיט אַ איבערנאָטירליכען כח אַ חאַפּ געטהון דעם שליסל פֿון גבאי'ס האַנד, אַ דרעה געטהון דעם שלאָס, אַ ריס געטהון די טהור, און איז אַריין גלייך צום רבי'ן.

דער גבאי האָט אפילו זיך אַ יאָג געטהון נאָך איהם אַחאַפּ צו טהון אזא עזות מְחֻצָּף פֿאַר'ן קאַלנער און איהם אַרויסוואַרפֿען צו אַלל די רוחות. נאר משולם האָט אַ ווילדען געשריי געטהון!

— רבי: נישט לאָזט דעם שטן מיר ביי טהון, איך בין געקומען אין אַ שליחות פֿון כלל ישראל!

דער רבי האָט עס אפילו נישט געהערט, נאָך גענוג געוועזען אַ קוק צו טהון אויף זיין חֲשָׁק־דיג פֿנים און צו פֿערשטעהן, אז ער האָט זיין לעצטע

האַפֿנונג אַרף איהם, דאָריבער האָט דער רבי געהייסען דעם גבאי אַרויס-געהן און לאָזען דעם צושטאָקענען יודען מיט איהם אליין.

אזוי אליין מיט'ן רבי'ן האָט משולם נאָך קיינמאָל די נְכִיָּה נישט גע-האַט צו זיין, דנט ער פֿאַהרט צו איהם. ער האָט אין דעם אליין געזעהן אַ סִימָן אז עס איז אַ עת רָצוֹן, דעריבער האָט ער מיט גרויס מוטה אַרויס-גערעדט:

— רבי, ראשית כל דְבָר, לעג איך אייך דאָ אַינער אַ העלפט פֿון מיין חלק עולם הבא אויף פֿדיון, איהר זאָלט מיר נישט פֿטֿרִין בְּשֵׁה"י פֿהי, איהר זאָלט עס טאקע צוגעהמען און מיר אויסהערען פֿון אָנהויב ביז'ן סוף. — איך ברויך נישט דיין עולם הבא! ענטפֿערט דער רבי, האָסטו אַ מַטְבֵּעַ, ח"י וְהוֹבִים אֲדָאָר ח"י קאַפּיקעס, וועל איך געהמען פֿדיון, אז נישט ברויך איך נישט. —

— רבי, איז מיין עולם הבא וועניגער ווערט ווי ח"י וְהוֹבִים? — פֿרעגט משולם פֿערוואַנדערט.

— חלילה, — ענטפֿערט דער רבי, — ווי קליין אַ יודענס חלק איז דאָרט אין עולם האַמָּת איז עס אַלץ נישט אָבצושטאָמען מיט כל הוֹן דְעִלְמָא. נאָר דו ווילסט דאָך אַ תקוּן, מוזטו געבען דוקא אַ מַטְבֵּעַ, ווייל דער דזר האָט פֿונם געוועזען כמטבע מוז דער תקוּן זיין על יְדֵי מַטְבֵּעַ!

— ווייסט איהר וואָס, רבי, — רופֿט זיך אָב ר' משולם אַלץ צוהוצטער און פֿעסטער, — נעמט דערווייל די העלפט פֿון מיין עולם הבא בְּתוֹר מַטְבֵּעַ, נאָר איך וועל זיך בקרוב זעהן מיט ראָטשילד'ן, וועל איך ביי איהם נעמען אַ פֿאַר מיליאָן, וועל איך אייך אָבצאָהלען אייער פֿדיון פֿתּוּשׁוּאוֹת חן.

— וואָס רעדסטו דו? וואָס פֿאַר ראָטשילד? ביזטו דו מַטְבֵּעַ? בייזערט זיך דער רבי און הויבט אָן זיך צו שרעקען פֿאַר משולם און נאָך מעהר פֿאַר זיינע ווילד ברעגענדע אויגען.

— רבי, איהר ווייסט, אז איך בין נישט מַטְבֵּעַ, שרייט משולם מיט הוטע, איהר ווייסט שוין אז איך בין געקומען צו אייך זיך מַנְיָשׁב זיין וועגען

ליכע איהר וועט דאָרט בעגענען, אַה וויפֿיעל ליידענדע איהר וועט דאָרט טרעפֿען, און אלע וועלען אייך דאנקען, און אלע וועלען אייך קושען, און אלע וועלען איבער אייך ניט וויסען וואָס צו טהון פֿאַר די קלענסטע הילף, פֿאַר די קלענסטע טרֿעה, פֿעט אז יענע פֿאַר וועלכע איהר ווילט אַרבייטען, פֿאַר וועלכע איהר ווילט בריינגען קרבנות, ווער ווייס צי זיי וועלען אייך האָטש געבען א שטיקעלע דאנק, גיכער קענט איהר נאך פֿון זיי קריגען מיט א שטיין איבער'ן קאָפּ, וואָרום אויף דעם זענט איהר דאך יודען. עס זענען שוין געווען אזעלכע מעשיות...

דער ריכטיגער סימן פֿון דער יודישער קראנקהייט ליגט אָפֿען פֿאַר די אויגען, עס פֿעהלט יודען אהדות, פֿעראייניגונג. די אברים פֿון אונזער פֿאַלקס-קערפֿער זענען צישאָטען וואו די וועלט האָט אַניעק און האָבען ממילא איינער פֿונם אנדערען קיין שום יניקה ניט. א גוף מיט צופיצעלטע, מיט אָנגעריסענע גליעדער קען בשום אופן ניט עקד זעסטירען. יודען דאַרפֿען פֿעראייניגט, פֿערבונדען ווערען, דער אויס-דרוק „חברים כל ישראל" דאַרף ניט זיין קיין פֿוסטער קלאנג, נאָר ער מוז דורכגעפֿיהרט ווערען אין לעבען. מענטשען צוריסענע מיט אונגאנדער קענען אויף קיין פֿאַל קיין זאך ניט אויפֿטוהן, האָבען ניט די מעגל-ליכקייט צו אַרבייטען פֿאַר איין צוועק. פֿערקעהרט מענטשען פֿער-בונדענע, זענען אים שטאַנד אויסצופֿיהרען די גרעסטע זאכען, די ער-ווינטשט אהדות מוז אָבער אונטער זיך האָבען א פֿעסטען פֿונדאמענט אויף וועלכען זי זאָל אויפֿגעבויט ווערען, עס דאַרף אויפֿגעזוכט ווערען אזא הויכער רעיון, אזא אידעאל, וואָס זאל זיין אים שטאַנד אויפֿ-צובינדען אלע יודישע הערצער, און וועלכער עס זאָל זיין דער מיטעל-פֿונקט, וואָס אַרום איהם זאָלען זיך אַרומפֿלעכטען אלע דאגות, אלע זאָרגען צו די פֿיזישע און גייסטיגע אינטערעסען פֿון דעם גאַנצען כלל ישראל.

און אַט דאס אידעאל האט זיך שוין געפֿונען. דאס איז דער — ציוניזם. נאָוואָדזשאַוו. ש. ל. ציטראָן.

עלטערן, צו קינדער, דער וועט מיר אויף קיין פֿאַל קיינמאל ניט קענען איינשמיעסען, אז אַנשטאָט דעם נעהמט ער אַרום מיט זיין האַרץ די גאַנצע מענשהייט.

אדרבה, לעגט אַוועק אלע קרעפֿטען און סטאַרעט זיך פֿריהער געזונד צו מאַכען אונזער אייגענעם חילא, זעהט אז ער זאָל פֿריהער אליין צוקומען צו א שטיקעלע ברעג אין לעבען, און נאָכהער וועט ער אייך אפשר העלפֿען אין דעם גאַנצן גרויסען אַלגעמיינעם בנין. א מענטש, וואס איז אליין געבונדען אין קייטען, קען דעם צווייטען צו הילף ניט זיין, און דעריבער מוז מען צוערשט זאָרגען דעם פרט צו העלפֿען, און נאָכדעם ערשט דעם כלל. מיר אליין הענגען נאך אין דער לופֿט, אין ווינה, ביי אונז אליין איז נאך חשך, פֿינסטער, די כחות זענען שוואַך ווי ווייט מען קען זיך נור פֿאַרשטעלען, מען שטעהט קיים איין אויף די פֿיס, און איהר פֿערלאָנגט, אז מיר זאָלען אַוועקוואַרפֿען אונזערע אייגענע דאגות, און געהן נעהמען זאָרגען פֿאַר די גאַנצע מענשהייט, — א שענער פֿלאַן חילעבען, ניטאָ וואס צו רעדען! —

און וואס פֿאַר א משוגענער, וואָלט איך וועלען וויסען, וועט גאָר וועלען אָננעהמען אונזער הילף? מען וועט דאך נאר מאַכען חזק, מען וועט זיך דאך נאר פֿון אונז אנלאָכען אין די הויפֿענס, אז מיר ביי אונזער היינטיגען מצב, אז מיר קאליקעס, מיר הונגעריגע, מיר דורסטגע, מיר גאַסס'ע וועלען אין אזא עת צרה קומען נאר העלפֿען אנדערע, און וועמען? די וואס זיי איז אין אלע אופנים נאר ניט דער ערך בעסער פֿאַר אונז, די וואָס זיצען ביי זיך אין דער היים און געניסען פֿון אלע מענשליכע רעכטע?

איהר האט נוטע, איידעלע, געפֿיהל-פֿאַלע הערצער, איהר ווילט העלפֿען עלענדע, איהר ווילט לייכטער מאַכען ליידענדע, איהר ווילט טרייסטען אומגליקליכע, אַה, מַה־כ־פֿיחא, גאָטעס זענען אויף אייער קאָפּ, אבער צו דעם צוועק דאַרפֿט איהר זיך דאך גאָר ניט מטריה זיי אַוועקגעהען אזוי ווייט. ניט נאר איין טריט אין אונזער יודישער געסיל, אַה וויפֿיעל עלענד איהר וועט דאַרשטען זעהען, אַה וויפֿיעל אומגליק-

דער גאָלד, ווענען משיח, און איהר ווילט מיך ניט דוּחַה זיין, נאָר פֿרובען מיך ווי שטאַרק בין איך אין מיין רצון. מיינט ניט איך וועל אזוי אַבטערע-טען פֿון אייך, איהר מוזט מיר אייער ברכה און אייער שמירה געבען אין וועג צו ראַטשילדען!

— האַצקעל, האָט דער רבי אַ געשריי געטהון צום גבאי א דער-שראָקענער האַצקעל, גיכער קום אַריין, נעהם צו דעם מטורף פֿון מיר, ער קען מיך נאך מוֹזק זיין!

די טיהר האָט זיך געעפֿענט און האַצקעל דער גבאי איז אַריין, נאָר איידער ער האָט נאך צייט געהאַט אַ חאַפּ צו טהון משולם, האָט זיך משולם מיט ביידע הענד אַ חאַפּ געטהון פֿאַר'ן רבי, איהם אַרומגענומען מיט אלע כחות און האָט געשריען:

— איך האלט זיך בִּקְרִינֹת הַמִּזְבֵּחַ, אַוועק פֿון מיר האַצקעל, סְטָרָא אַחֲרָא! די האָסט קיין שְׁלִיטָה ניט, אז איך האלט זיך אָן דעם הייליגען רבי, — ראטעווע מיך האַצקעל, אַ מְשֻׁנֶּע אַ מְטוֹרָף, רַחֲמָנָא לְצַלָּן! וואָס לאַזט מען אַריין אַ מטורף צו מיר? — שרייט דער רבי און ציטערט,

— רבי, איך שווער ביי דעם גאָלד צָדִק, ביי משיח און ביי כלל ישראל, אז איך וועל ניט אַבטערעטען פֿון אייך ביז איהר וועט מיך אויס-הערען! — שרייט משולם מיט די לעצטע כחות, — צוהאַקט מיך דאָ, צובראַקט מיך, איך האָב קיין מוֹרָא ניט, גאָלי תּוֹק, די גאָלד וואָס איך וויל ברענג-גען אויף יודען איז שטאַרקער פֿאַר טויענד האַצקעלס!

האַצקעל האָט געוועהן, ער וועט אליין גאָר נישט מאַכען, האָט ער ברייט די טיהר געעפֿענט, אַ געשריי געטהון: יודען ראטעוועט דעם רבי, אַ משוגע איז אויף איהם אָנגעפֿאַלען.

אַ פֿאַר צענדלינג יודען זיינען אין חדר אַריין, זיך אַ וואָרף געטהון אויף משולם, מען האָט איהם די הענד צוביסען, די ביינער צובראַכען און איהם אָנגעריסען פֿונם רבי, משולם האָט געקעמפֿט ווי אַ העלד, קיין

וועהטיג ניט געפֿיהלט און זיך פֿון רבינס חדר ניט געלאָזט אַרויסשלעפֿען. דאָס בלאַסע פנים זיינס האָט זיך אָנגעצונדען, גרויסע טראָפענס שווייס האָבען זיך פֿון איהם געגאָסען און די אויגען האָבען געשאָטען פֿונקען פֿייער. — יודען, פֿיהרט איהם צו צום ברונען און גיסט איהם קאַלט וואַ-סער אויפֿ'ן קאָפּ, ביז זיין טירוף וועט זיך אָבקיחלען! — האָט דער רבי גע-הייסען, — דאָס איז אזא טירוף, אַ רַבּוֹק, רַחֲמָנָא יִצְלָנּוּ. נור קאַלט וואַסער, גי-כער, אז ניט וועט ער מענטשען מוֹזק זיין!

אין גענוג קלעפּ און זעמטען האָט נאך משולם געהאַפּט ביז דער עולם האָט איהם צום ברונען צוגעטראָגען, וואו מען האָט איהם אָנגעהויב-בען אָבגיסען מיט קאַלט וואַסער. אַ צעהנדלינג חסידים האָבען געשעפּט, און נאך אַ צעהנדלינג האָבען די מְצוּה געהאַט איהם אָבצוגיסען און אזוי לאַנג האָט מען איהם קאַלט וואַסער געגאָסען, ביז ער האָט שוין קיין כח געהאַט צו ראַנגלען זיך און צו קרעכצען אפֿילו, ווי אַ פֿערקיהלמער, אַ פֿערנליווער-טער איז ער ליגען געבליבען אין דעם טייך וואַסער אונטער איהם, און מען האָט נור געהערט ווי עס קלאַפּט אַ צאָן אָן אַ צאָן פֿאַר קעלט. פֿונדעסט-וועגען האָט מען, פֿון יתֵר בְּטָחוֹן וועגען, איהם געבונדען הענד און פֿיס און איהם אַריינגעוואָרפֿען אין רבינס קִקְדָש, צווישען קראַנקע, צווישען חוֹלִי נפֿש'דיגע און אנדערע מַיִנִּים גִּלְגּוּלִּים און רַבּוֹקִים, וואָס וואַרטען דאָ אין הקדש אויפֿ'ן רבינס תקון.

אַ גאַנצען מַעֲת לַעֲת איז ה' משולם אַ געבונדענער אַ נאַסער, אַ דורכ-געוויקטער געלעגען אויף דער פֿאַדלאָגע פֿון דעם בלאַטיגען הקדש. ביז מען האָט זיך אַרומגעקוקט אז ער רעדט שוין ניט פֿון טירוף און מְשֻׁנֶּע נאָר פֿון אַ היטץ קראַנקהייט. חסידים האָבען מוֹרָא געהאַט פֿאַר אַ פֿלִבּוּל, טאַמער שטאַרבט ער, קען נאך אַרויסקומען אַ גאַנצער מְשֻׁנֶּע חֲלִילָה, האָט מען איהם אָנגעבונדען, אויף אַ בעטעל אַוועקגעלעגט און דעם רבינס פֿעלשער האָט איהם רפּואות געגעבען.

פאליטישע איבערזיכט.

די לאגע אין טראנסוואל — די טראנסוואלער קאמיטעטען. —
די פֿערייניגונג צווישן דייטשלאנד און ענגלאנד. — גריכענלאנד
און קרעטא.

דעם 11טען אקטאבער איז געוואָרען אַ יאָהר ווי עס געדויערט
שוין די מלחמה אין דרום אפריקא. האָטש פֿון דעם בויערשען חיל
אין נור געבליבען 10,000 מענשען, האָטש טראנסוואל און אראניען
זענען אין גאנצען פֿערפֿלייצט מיט ענגלישע סאָלדאטען, פֿון דעסט-
וועגען גיבען זיך נאָך די בויערען אלץ ניט אונטער און ווילען בעסער
שטאַרבן צוזאַמען מיט דער פֿרייהייט פֿון זייער לאַנד איידער צו לעבען
פֿריי אַלס ענגלישע אונטערטאנען. די בויערען טהוען נאָך אלץ אן
די ענגלענדער פֿיעל שווייגקייטען, פֿאַלען אָן אויף קלענערע ענגלישע
טהיילען פֿון חיל, צורייסען דעם טעלעגראַף, צושטערען די אייזענבאָהן,
שניידען אָב פֿון זיי די וועגען מיט פראַוויאנט. כדי צו מאַכען וואָס
ניכער איין עק פֿון דער מלחמה, וויל איצט ראבערטס מודיע זיין, אז אלע
בויערען, וואָס וועלען נאָך ווייטער מלחמה האַלטען געגען ענגלאַנד,
וועלען בעשטראַפֿט ווערען ווי בונטאוושיקעס און אז ביי אַלע איינ-
וואָהנער, וואָס וועלען ענגלאַנד ניט זיין טריי, וועט מען צונעהמען
זייער האָב און גוט. מיט אַזוינע שטרענגע מיטלען האָפֿען די ענגלענדער
צו צוברעכען שוין איינמאָל פֿאַר אַלע מאָל די עקשנות פֿון די בויערען.
צובראָכען פֿון צרות און זאָרג פֿאַהרט איצט דער פרעזידענט
קריוגער אויף אַ האַלענדישען שיף קיין אייראָפּא. פֿריהער וועט ער
קומען קיין פֿראַנקרייך, דערנאָך קיין האַלאַנד. די קאָמיטעטען, וואָס
זענען געגרינדעט געוואָרען אין פֿראַנקרייך, דייטשלאַנד און האַלאַנד,
צו אַנטווערפֿן פֿאַר די בויערען, גרייטען זיך צו איהם מקבל פנים צו זיין
מיט גרויס פאראד. מיט זיין קומען וויל מען פֿערשטאַרקען דאָס אינטערעס
צו די אומגליקליכע בויערען. ניט לאַנג איז געווען דעם פרעזידענט
קריוגערס געבורטסטאָג און צו דעם טאָג האָט ער געקראָגען אַ דעפּעשע
פֿון פֿאַרייזער טראנסוואלער קאָמיטעט, אויף וועלכער עס זענען געווען
102,180 אונטערשריפֿטען, דער דייטשער קאָמיטעט האָט איהם גע-

שיקט איין טעלעגראַם מיט 1,100,100 חתימות. איצט צו זיין
קומען אין אייראָפּא וועלען די דעמאָנסטראַציאָנען פֿאַר די בויערען
און געגען די ענגלענדער געוויס נאָך גרעסער זיין. די רעגירונג פֿון
בעלגיע האָט מורא, אז קריוגערס קומען זאָל ניט אַרויסרופֿען אין
איהר לאַנד אַ צו גרויסע בעוועגונג געגען ענגלאַנד און זי האָט דערום
געבעטען, אז קריוגער זאָל אויף זיין וועג קיין האַלאַנד זיך אין בעל-
גיען ניט אויפֿהאַלטען לאַנג.

מיט קריוגערס קומען אין אייראָפּא וועלען ווידער אויפֿלעבען
די פֿריינדליכע געפֿיהלען צו די בויערען, וואָס וועלען זיין נור אַ קליינע
נחמה פֿאַר די בויערען. דען מיט וואָס קען מען די בויערען טרייסטען
ביי זייער נאַציאָנאַלען אומגליק? די אויסזיכטען אויף וואָס ס'איז פֿאַר
אַ הילף זענען אין גאנצען פֿערשוואַנדען, די ענגלענדער וועלען פֿון
זייער האַנד בשום אופן ניט אַרויסלאָזען די איינגענומענע לענדער,
בפרט נאָך אז די ענגלישע פֿאָליטיק ווערט אונטערשטיצט אויך פֿון
דער דייטשער רעגירונג.

די פֿריינדשאַפט צווישען ענגלאַנד און דייטשלאַנד איז איצט
נאָך מעהר פֿערגרעסערט געוואָרען דורך די הינעזישע פֿאָליטיק, אין
וועלכער זיי האָבען איצט אַבגעמאַכט צו געהן האַנד אין האַנד. אין איין
טאָג האָבען די רעגירונגען פֿון די ביידע לענדער מודיע געווען 3 פונקט-
טען פֿון זייער אַבמאַך: ערשטענס, דאָרף די הינעזישע מלוכה בלייבען
גאַנץ און ניט צוריסען אַזוי ווי פֿאַר דער מלחמה; צווייטענס, דאָרף
ווערען פֿאַר אַלע נאַציאָנאַלען דער האַנדעל פֿריי אין אַלע הינעזישע
פֿאַרטען ביים ים און ביי די טייכען; דריטענס, געהמען זיך דייטש-
לאַנד און ענגלאַנד דאָס רעכט בעזונדער צווישען זיך דורכצוקומען אין
פֿאַל ווען אַ וועלכע ס'איז מלוכה וועט געהמען לאַנד אין הינא.

די ביידע מלוכות ווענדען זיך צוגלייך מיט אַ צירקולאַר צו אַלע
פֿעראינטערעסירטע מלוכות אַנצונעהמען זייערע פֿאַדערונגען. איטאַליען
און עסטרייך האָבען שוין געענטפֿערט מיט יא. פֿון די איבריגע מלוכות
איז נאָך דערוויילע קיין ענטפֿער ניט אָנגעקומען.

פֿערשפּאַרט אַזוי פֿיעל יסורים און צער. אז ער האָט עס אָבער ניט גע-
זאָגט, מִסְתָּמָא ווייס ער אז איך בין יאָ ראוי — היינט ווי באַלד אז יאָ, וואָס
וויל ער איצט מיך ניט זעהען? האָט ער מורא פֿאַר מיר? האָב איך חלילה
אין מיין גאַנצען לעבען וועמען שלעכטס געטוהן? ס'ידען, עס איז וואָס מיט'ן
רבי'ן אליין געשעהן! . . . ווער ווייס וואָס די סטראַ אַחראַ האָט געקאָנט
אַבטהון אַ מעשָה?

און ר' משולם דערמאָנט זיך די געשיכטע מיט שְׁלמה המֶלֶךְ, ווי
דער אַשְׁמְדַאי האָט איהם אַמאָל איינגעשלונגען, אויסגעשפּייט פֿאַר פֿיער-
הונדערט מייל ווייט, און האָט זיך אליין געזעצט אויפֿן פֿסא שלמה, גע-
נאַררט די וועלט, אַלע האָבען געמיינט, אז דאָס זיצט טאַקי שלמה, האָטש
דער אמת'ער שלמה המלך איז אומגעגאַנגען ווי אַ בעטלער פֿון שטאָרט צו
שטאָרט און געשריען: אַני שלמה!

— וואָס קען דאָ ניט זיין, אז דאָ האָט אויך געטראָפֿען אַזאַ מין
מעשָה? — האָט ער צו זיך גערעדט. — גלאַט איז דאָס ניט! . . .

און משולם האָט אָנגעהויבען גאָט בעטען פֿאַר איטליכען חסיד וואָס
איז אַריינגעגאַנגען צום רבי'ן ער זאָל דאָרט ניט נָק ווערען ווי ער, און זאָל
אַרויסגעהען בְּשָׁלוֹם.

איהם האָט זיך זעהר געוואָלט אַריינגעהען צום רבי'ן, אַראָבשלעפֿען
איהם אַ שיך און אַ קוקטהון צו האָט ער פֿים גלייך ווי אַלע מענשען, אָדער
נור הינערשע פֿים ווי דער אַשמדאי דאָרף האָבען. נאָר ער האָט זיך נאָך
צו שוואַך געפֿיהלט, און זיך אין אַ ספֿינה אַריינגעזאָרעט, מען זאָל איהם נאָך
אַמאָל ביים ברוינען אַוועקשטעלען, איהם מיט קאַלט וואַסער צו גיסען, האָט
ער שטאַרק מורא געהאַט. קאַלט וואַסער, האָט בלח אַבצוקיהלען דעם
שטאַרקסטען פֿלאַם, וואָס די קבֿלה האָט אין איהם אָנגעצונדען, פֿונדעסט-
וועגען איז ער נאָך אלץ אין ספֿק געוועזען, צי האָט ער ניט אַ טעות. נאָר
איינמאָל האָט איהם האַצקעל געזאָגט: ר' משולם, געהט אַהיים, דער רבי

ווי לאַנג ער איז אָהן זינען געלעגען, ווייס ר' משולם ניט, נאָר אז ער
האָט די אויגען געעפֿענט און דערוועגן וואָס מיט איהם טהוט זיך, האָט ער
געזאָגט: — צדיק ה' על כָּל הַבָּא עָלָי! אַ פֿפֿרֶת עָן זאָל עס מיר זיין.
איך האָב נאָר בעסער זיך ניט פֿאַרגעשטעלט! אמת, איך האָב נאָך גרויסע
יסורים, אָבער יסורים איז אַ גרויסע סגולה צו מיין פֿלאַן און איצט בי איך
זיכער, אז מיין פֿלאַן וועט אויסגעפֿיהרט ווערען.

אז ער האָט שוין כח געהאַט אויף די פֿים צו שטעהען און איז אויף
הויף אַרויס און געוועהן ווי חסידים צולויפֿען זיך פֿון איהם ווי פֿון אַ
משונענעם — האָט ער זיי נאָכגעשריען: האָט קיין מורא ניט, דער רבי
האָט מיך שוין מִתְקן געוועזען, איך בין שוין געזונד!

בְּדַמְעוֹת שְׁלִישׁ האָט ער זיך געבעטען מען זאָל איהם צולאָזען צום
רבי'ן, ער וויל איהם בעדאַנקען פֿאַר דעם נפֿין, צו וועלכען ער האָט איהם
געשטעלט, ער וויל זאָגען, אז איצט איז ער שוין געזונד און געהן זיין וועג
ווייטער. מען האָט אפילו דעם רבי'ן דערצעהלט, אז דער מטורף איז שוין
גענווען און וויל אַריינגעהן צו איהם בְּהִנְיָה איהם מְחִילָה בעטען. נאָר דער
רבי האָט געענטפֿערט, איך בין איהם מוֹחֵל, מוֹחֵל, גאָט זאָל איהם זיין
רפואה צושיקען, אָבער זעהן מיך זאָל ער מעהר ניט, איך האָב אַ חוֹלְשָׁא
בעקומען פֿון שרעק, אַ מִין קָלִיפָה ניט דאָ געדאַכט.

משולם'ן האָט דעם רבי'נס תְּשׁוּבָה שטאַרק פֿאַנג געטוהן, ער האָט
זיך שטאַרק פֿערטראַכט, ווי קען עס איהם אַזוינס געשעהן? ווייס דען דער
רבי בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ ניט זיין בְּנִיָּה, זיין הייליגע שְׁלִיחוֹת אין וועלכע ער איז
געקומען אַהערצו? ניין, דער רבי איז מחויב צו וויסען, היינט ווי באַלד ער
ווייס, פֿאַר וואָס איז ער איהם מַצֵּר, אַזוי שטאַרק מצער? האָט דער רבי
געוועהן ברוח הקודש, אז איך בין ניט ראוי אַראָבצוברענגען משיח, האָט
ער בעדאַרפֿט זאָגען פֿשוט: משולם, דיין רצון איז טאַקי גוט, נאָר ניט
דו ביזט, ראוי צו אַזא גרויסע מַצוּה, וואָלט איך איהם געגלויבט, און וואָלט

וואָהנער בעשטעהט נאָך אויך איצט פֿון גריכען; די קלענערע העלפֿט בעשטעהט פֿון טערקען. אין די לעצטע צעהנדליגע יאָהרען זענען אָפֿט פֿאַרגעקומען בלוטיגע געשלעג צווישען די טערקען און גריכען; ביי יעדער מלחמה, וואָס טערקיי האָט נור געפֿיהרט, האָבען די גריכישע איינוואָהנער פֿון דער אינזל געמאכט מרידות זיך אָבצורייסען פֿון טערקיי און זיך צו פֿערייניגען מיט גריכענלאַנד. א שטארקע מרידה איז אויך אויסגעבראָכען אין קרעטא פֿאַר פֿיער יאָהרען. לאַנג האָבען געדויערט די מלחמות צווישען די גריכישע און טערקישע איינוואָהנער אויף דער אינזל, וועלכע האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט גרויס אכזריות פֿון ביידע זייטען. די לאַנגע אין קרעטא האָט אַרויסגערופֿען אַ גרויסע בעוועגונג אין גאַנץ גריכענלאַנד. דאָס פֿאַלק האָט פֿערלאַנגט אַז די גריכישע רעגירונג זאָל העלפֿען די קרעטער. די גרויסע אייראָפעאישע מלוכות האָבען גענומען אויף זיך צוזאמען איינצושטילען דעם בונט און אָבצוהאַלטען גריכענלאַנד פֿון אַ מלחמה מיט טערקיי. די פֿערייניגטע אייראָפעאישע מלוכות האָבען מוהיר געווען גריכענלאַנד, אַז זיי וועלען בשום אופן נישט דערלאָזען אָבצורייסען קרעטא פֿון טערקיי און אַז זיי וועלען נור צווינגען די טערקישע רעגירונג איינצופֿיהרען בע-סערע אָרדנונגען אין לאַנד. גריכענלאַנד האָט נישט געהערט און אָנ-געהויבען אַ מלחמה מיט טערקיי. די מלחמה האָט זיך זעהר אומגליק-ליך אויסגעלאָזט פֿאַר די גריכען. ביים שלום האָבען זיך איינגעמישט די אייראָפעאישע מלוכות און האָבען בעשלאָסען אַז קרעטא זאָל קריגען איין אייגענעם פֿאַרלאַמענט, מיט דעם רעכט אַליין אַרויסצו-געבען געזעצען, און מיט אַ נענערלאַנגערנאָטאָר, וואָס וועט ווערען בעשטימט פֿון די אייראָפעאישע מלוכות. די אינזל בלייבט נור נאָך דעם נאָמען איין טערקישע. צום נענערלאַנגערנאָטאָר האָט אייראָפּא בעשטימט אויף 3 יאָהר דעם גריכישען פֿרינץ געאַרג. איהם איז גע-ראטען איינצופֿיהרען בעסערע אָרדנונגען און אויסצולעשען די בונטען. אַ גרויסער טהייל טערקען האָט געמוזט פֿערלאָזען דאָס לאַנד און די אינזל איז אייגענטליך אין גאַנצען געוואָרען אַ גריכישע. איצט האָט זיך דער פֿרינץ געאַרג בעשלאָסען צו בעזוכען די קעניגליכע הויפֿען

דער אָבמאָך צווישען דייטשלאַנד און ענגלאַנד האָט געמאכט אַ גרויסע ווירקונג אין דער פּאָליטישער וועלט. די פֿאַדערונג נישט צו-צונעהמען לאַנד פֿון חוץ האָבען שוין פֿריהער פֿון זיי געשטעלט אויך רוסלאַנד און פֿראַנקרייך, דער פונקט קען דערום קיין גרויסע בעדיי-טונג נישט האָבען. וויכטיג איז דער צווייטער פונקט, וועלכער פֿאַדערט „אָפֿענע טיהרען“ אין חוץ פֿאַר אלע נאַציאָנען. דער פונקט איז זעהר וויכטיג פֿאַר דייטשלאַנד און ענגלאַנד. פֿריהער האָט מען גערעכענט, אַז חוץ וועט איינגעטהיילט ווערען אין פֿערשיעדענע טהיילען, אין וועלכע יעדע מלוכה וועט קריגען בעזונדערע פֿרווילעגעס אין האַנדעל. אויף אַזא אופן וואָלטען רוסלאַנד און יאפּאן נישט געדאַרפֿט מורא האָבען פֿאַר די אויסלענדישע קאָנקורענץ אין דעם מסחר מיט חוץ און וואָלטען געקענט פֿיעל פֿערגרעסערען דעם מאַרק פֿאַר זייערע סחורות. מיט דער פּאָליטיק פֿון דעם פֿרייען האַנדעל אין גאַנץ חוץ וועט אויך אויף ווייטער בלייבען דער גאַנצער האַנדעל נישט חוץ אין די הענד פֿון דייטשלאַנד און ענגלאַנד, מיט וועלכע רוסלאַנד און יאפּאן האָבען אויך איצט נישט געקאָנט קאָנקורירען.

אויף רוסלאַנדס ענטפֿער ווארט מען איצט מיט אונגעדולד. מען קען אָבער דאָך האָפֿען, אַז ווי דער ענטפֿער זאָל נישט זיין, וועט מען דאָך שוין באלד קענען קומען צו אַ אלגעמיינעם בעשלוס און מען וועט אָנהויבען די פֿערהאַנדלונגען מיט חוץ וועגען שלום. מען איז גאַנץ זיכער אַז פֿון חוץ וועט מען קיין שווייגיקייטען נישט בעגעגענען, און אַז לי-חונג-שאַנג, דער פֿערטרעטער פֿון דער חוץ-ווייטער מלוכה, וועט אויף אַליין מווען מסכים זיין, וואָס די פֿערייניגטע מלוכות צוזאמען וועלען פֿון איהם פֿערלאַנגען.

די איצטיגע פּאָליטישע לאַנגע, ווען אלע קריסטליכע מלוכות זענען פֿערייניגט צוזאמען, האָט געוואָלט בענוצען דער גריכישער פֿרינץ געאַרג צו פֿעראינטערעסירען אייראָפּא מיט דער קרעטישער פֿראַנגע, וועלכע האָט פֿאַר דריי יאָהרען געבראכט צו אַ מלחמה צווישען גריכענלאַנד און טערקיי. די אינזל קרעטא האָט אין די עלטעסטע צייטען געהערט גריכענלאַנד, די גרעסטע העלפֿט פֿון איהרע איינ-

נעהן אין ווינאָגראַדקע, דאָרט בודק זיין יענעם אשמדאי אָדער שטן, וואָס זיצט אויפֿן רבינס ביינקעל, און אין דעם טאָג וואָס איהר וועט מגלה זיין פֿאַר דער גאַנצער וועלט אַז אונטער דעם רבינס שטריימעל זיצט אַ שר, וועט משיח קומען און איך וועל ווייטער נישט ברויכען זיין נָע וְנָד!

ר' ישראל האָט געוואָלט קורע זיין הערענדיג פֿון אַ פֿרומען חסיד ווי משולם אַזעלכע זינדיגע רייד. נאָר שפעטער אַז ער איז אין ווינאָגראַדקע געוועזען האָט זיך איהם אַלץ געדאַכט, ער פֿיהלט דעם ריח פֿון פֿעך און פֿון שוועבעל אַרום רבי'ן און אַרום זיינע אלע מְקַרְבִּים, פֿונדעסטוועגען האָט ער קיין העזה געהאַט אַ קוק צו טהון אויף דעם רבינס פֿים אָדער איהם בודק צו זיין מיט די אַנדערע סימנים, מיט וואָס די חכמים האָבען אַ-מאָל דעם אשמדאי אויף שלמה המלך'ס שטוהל בודק געוועזען און דעם שר אין איהם דערקענט.

משולם געהט נאָך אַלץ ווייטער און ווייטער, פֿון שטאָדט צו שטאָדט פֿון הייז צו הייז, זוכענדיג יענעם צדיק וואָס איז ווערטה ווי ער גלויבט, צו ברענגען די גאולה אויף יודען.

אַן ראָטשילד'ן האָט ער שוין לאַנג פֿערגעסען, אפילו דעם ווינאָ-גראַדקער צדיק פֿון אַמאָל זוכט ער נישט — דער ווייטער וועג ווייטער האָט איהם די אויגען געפֿענט אַז נישט אַן ווינאָגראַדקער, נישט אַן ראָטשילד'ען ווענדט זיך די גאולה, זי ווענדט זיך נור אַן דעם אמת'ן גאָל, אַן דעם אמת' יודען, וואָס וויל און וועט יודען די גאולה ברענגען אָהן מוֹפְתִים פֿון גוטע יודען און אָהן אַזריות פֿון יודישע ראָטשילדס. און וואָס ווייטער ער געהט דאָס נעהענטער, שיינט איהם, קומט ער צו איהם, און ער פֿאַלט ביי זיך נישט אַראָב אפילו ווען אַנטשאַט איהם געפֿינט ער אַמאָל איין אַנדערען, ער ווייט אַז דער וועמען ער זוכט, איז דאָ, און אַז מען זוכט געפֿינט מען! ... י. דינעוואָהן.

האָט געהייסען אייער פֿום זאָל דאָ מעהר נישט זיין, און טאָמיר געהט איהר נישט באלד אַרום פֿון ווינאָגראַדקע, וועט מען אייך באלד ווידער גיסען מיט קאַלט וואָסער אויפֿן קאָפּ, און דאָס מאָל מאַנט איהר שטאַרבען, קיי-נער וועט זיך נישט אומקוקען אויף אייך!

איצט האָט משולם קלאָר פֿערשטאַנען, אַז אויפֿן רבינס ביינקעל זיצט דער אשמדאי און דער רבי בלאַנזעט נעכד אַרום פֿיער הונדערט מייל ווייט, שרייט: אני שלמה! און קיינער גלויבט איהם נישט! ... און טאָקי תיכף איז משולם אַוועק צוריק אַהיים.

אין שטיבל האָט מען שוין געוואוסט, אַז משולם איז אין ווינאָגראַדקע שטאַרק קראַנק געוועזען, און מען האָט איהם מיט שמחה צוגענומען אַז ער איז געקומען אַ געזונטער, נאָר אויף אלע שאַלות וואָס מיט איהם האָט דאָרט פֿאַסירט האָט ער נישט געענטפֿערט. נאָר מיט מעהר חֶשֶׁק ווי פֿריהער, האָט ער זיך ווידער צו קבֿלה גענומען, צו צרופֿין און תּעֲנִיתִים.

מען האָט איהם דאָ אויך אָנגעהויבען האַלטען פֿאַר אַ מטורף, קיין קנעלונג האָט ער שוין נישט געוואָלט מאַכען, פֿיעל צום לעבען האָט ער נישט געברויכט, און אויף אַ שטיקל ברויט מיט זאָלץ זיך אָבצופֿאַסטען פֿון זיינע שטענדיגע תּעֲנִיתִים איז איהם גענוג געוועזען דאָס ביסל זאַכען, וואָס ער האָט איינציגווייז פֿערקויפֿט.

אַז ער האָט שוין נישט מעהר געהאַט וואָס צו פֿערקויפֿען האָט ער זיך געלאָזט אין זיין ווייטען וועג אַריין.

פֿאַר זיין אַוועקגעהן האָט ער בִּסּוֹד מְגִלָּה געוועזען ר' ישראל דעם שוחט, אַז ער געהט זוכען דעם פֿערוואָרפֿענעם רבי'ן פֿיער הונדערט מייל ווייט פֿון אלע זייטען ווינאָגראַדקע, טאָמיר וועט ער איהם געפֿינען און מיט איהם צוזאמען ברענגען די גאולה אויף דער וועלט.

— איך בעשווער אייך, ר' ישראל, — האָט משולם אויפֿגעהויבענדיג די האַנד געזאָגט, און פֿון זיינע אויגען האָבען פֿונקען פֿייער געשאַמען, — איהר זאָלט

אבער "אום מנצח צו זיין דען שונא, דארף מען איהם קענען דערצו וועלען דיענען אונזערע מאַמרים אין וועלכע מיר וועלען בעקאנען דעם לעזער מיט די סבות פון דער קראנקהייט און מיט די אופנים, דורך וועלכע דער קראנקע קען געזונד ווערען.

די קראנקהייט שוינט נישט קיין רייכע און ארימע, אבער דאך ענטוויקעלט זי זיך אס ליכטמען אין די ארימע קווארטאלען אין די גרויסע שטעט, וואו א גאנצע פאמיליע אדער 2-3 פאמיליען וואהנען אין איין צימער, וואו דילופש ווערט נור זעלטען ערפרישט, וואו די איינע וואהנער זארגען וועניג אדער האבען נישט קיין מיטעל צו זארגען ווענען דער ריינקייט און ערפרישונג פון דער לופט (ווענטילאציע), ווענען דער ריינקייט פון ווער, בעטצייג און בנדים.

אין דער סטאטיסטיק פון פעסט (די הויפטשטאדט אין אונגארן), געפינען מיר אינטערעסאנטע ציפערן:

אויף 10 טויזענד איינוואהנער שטארבען יעהרליך פון סוחאטע:

40	רייכע,
62	פון דער מיטלערען קלאס,
77	ארימע,
97	אביונים.

אין קאפענהאגן שטארבען אויף 10 טויזענד איינוואהנער:

26 פון די רייכע און מיטלערען קלאס.

58 פון דער ארימען קלאס.

די ציפערן ווייזען אונז קלאר וואס פאר א גרויסע ראלע די ארימע קייט שפילט ביי ערקראנקונג פון סוחאטע.

עס איז גרינג צו פערשטעהען, דאס די ענגע דירה און איהרע פערדארבענע לופט, דאס שלאפען צוזאמען, דאס שפיינען אויף יעדען שריט און טריט, דאס קארנע עסען, דאס שטויב און רויך אין צימער, די אומריינקייט פון הויט און וועש א. ד. ג. בריינגען דערצו, דאס דער ארימער מענטש ווערט גרינגער קראנק אויף סוחאטע, ווי דער רייכער. נאך מעהר, וואו עס איז פאראן פיעל ארימע סוחאטניקעס, ווערט אויך גרעסער די צאהל פון די קראנקע צווישען די רייכע (צ. ב. פעסט) ווייל דורך די גרויסע פערברייטונג פון דער קראנקהייט ווערען מעהר מענטשען אנגעשטעקט און אויך דער רייכער אין זיינע סאלאנען קען זיך אויך פון איהר נישט אויסהיטען.

טהון עטוואס פאר די ארימע סוחאטניקעס דארפען מיר נישט נור אויס מענטשענפריינדליכקייט, אבער פיעל מעהר צוליעב אונזער אייגענער טובה, אונזער אייגענעם געזונד און געזונד פון אונזער פאמיליע.

אויסער ארימקייט ווירקט שטארק אויף די פערברייטונג פון סוחאטע די פערדארבענע לופט אין די גרויסע שטעט.

אין פרייסען שטארבען אויף 10 טויזענד איינוואהנער:

אין די שטעט 35,

אין די דערפער 28 מענטשען.

אין פראנקרייך שטארבען אויף 10 טויזענד איינוואהנער:

אין פאריז (2^{1/2} מיליאן איינוואהנער) 49,

אין שטעדט (מיט 25 טויזענד איינוואהנער) 28,

אין 95 שטעדט (וועניגער ווי 5 טויזענד איינוואהנער) 98.

אין שוועדען אויף 10 טויזענד איינוואהנער:

אין 2 שטעדט (מעהר, ווי 50 טויזענד איינוואהנער) 32,

אין 30 שטעדט (וועניגער ווי 2000 איינוואהנער) 23.

דאס איז גאנץ קלאר, ווייל וואס גרעסער עס איז די שטאדט, וואהנט מען אלץ אין ענגערע דירות און די לופט איז אלץ ערגער.

די סטאטיסטיק ווייזט אונז, דאס די גרעסע שטערבליכקייט פון סוחאטע הערשט אין די קווארטאלען, וואו די דירות זענען איבערגעפילט מיט מענטשען. אפילו אין די גרויסע פרייז, ווי צ. ב. אין בערלין, וואו די שטערבליכקייט פון סוחאטע איז אים אלגעמינען 25 (אויף 10 טויזענד איינוואהנער) שטארבען פון די רייכע נור 7 (ד. ה. פון 10 טויזענד רייכע שטארבען יעהרליך פון סוחאטע 7). ווי קומט עס, דאס סוחאטע בעגעהט זיך אזוי דעליקאט מיטן גביר? דאס

פון אייראפא אום צו פועל'ן אז מען זאל די אינוועל פעררייניגען מיט גריכענלאנד. אין אייראפא איז מען איצט פערנומען מיט אנדערע פראנען און מען האט זיך דערום מיט דעם פרייז געארג וועניג פערנומען. עס קען אבער קיין ספק נישט זיין, אז דער פערלאנג פון גריכענלאנד וועט דאך אין גיכען דערפילט ווערען, און ביי דער ערשטער בעסטער געלעגענהייט וועט קרעטא אין גאנצען אבגעריסען ווערען פון טערקיי.

איבער די פערברייטונג פון סוחאטע.

דריי פיינד פערפאלגען די מענשהייט: סוחאטע, סיפיליס און קרעבסקראנקהייט (ראק).

צום גליק פון דער מענשהייט קומט דער קרעבס פאר זעלטען, פון סיפיליס קען מען זיך געוויסערמאסען פעהיטען, אבער סוחאטע איז דער געפעהרליכסטער פיינד, וועלכער נעמט פון אונז יעדעס יאהר טויזענדער קרבנות און ווערט נישט זאט.

ביי יעדען איבערגאנג פון פאקען, טיפוס, ווער רעדט שוין פון חלי-רע, ווערט דער עולם צושראקען; פאר צייטען האט מען געוואלט האטען, איצט וואלט מען אויך האטען (פעהלערן) אין די פערשידענע סאניטעטס-איינריכטונגען פון דער שטאדט, מען וואלט און מען געפינט און די עפידעמיע ווערט על פי רוב דורך דעם אויסגעלאזשען.

אין גאנצען אנדערש שטעהט עס מיט סוחאטע. מיר זענען שוין געוועהנט צו דעם גאסט, וועלכער איז שוין געווארען א מין תושב, וואס איז פיעל געפעהרליכער פאר די מענשהייט, ווי אלע אנשטעקענדע קראנקהייטען צוזאמען. אין א משך פון 21 יאהר זענען אין דער שטאדט ברוסעל (בעלגיע) געשטארבען פון סוחאטע 29,300 פערזאנען, און אין דער אייגענער צייט זענען געשטארבען פון טיפוס, פאקען, דיפטעריע, סקאר-לאטינע (פון די קראנקהייטען, פאר וועלכע דער עולם האט אזא גרויסען פחד) נור 15 טויזענד פערזאנען. ד. ה. פון די געפעהרליכסטע אנטשטעקענדע קראנקהייטען, פון אלע צוזאמען שטארבט נור א העלפט, ווי פון סוחאטע.

די סטאטיסטיק גיט אונז פאלגענדע צאהלען איבער די שטערבליכקייט פון סוחאטע.

אין יאהר 1892-93 זענען אויף 10 טויזענד איינוואהנער געשטארבען פון סוחאטע.

47	אין וויען
40	אין ברעסלוי
25	אין בערלין
77	אין בודאפעסט
70	אין קראקוי
21	אין לאנדאן
31	אין ווארשוי

אין ווארשוי שטארבט יעהרליך פון סוחאטע, בערך 1860 מענטשען (ד. ר. דוניץ). אויף איין שטארבענדען פון סוחאטע געפינען זיך 6 סוחאטניקעס, נאך אזא השבון האבען מיר נור אין ווארשוי ביז 11 טויזענד קראנקע.

אין גאנץ פוילען שטארבט יעהרליך ביז 25,000 אויף סוחאטע, סוחאטניקעס אין פוילען זענען פאראן ביז 100,000.

ביי דער גרויסער פערברייטונג פון סוחאטע דארף זי אינטערעסירען יעדען פון אונז, ווער פון אונז האט נישט קרובים אדער גוטע פריינד, בעקאנטע, וועלכע ליידען פון דער דאזיגער שווערער קראנקהייט.

ווער פון אונז קען גלייכגילטיג צוועהן די הונדערטער קראנקע, וועלכע פערלירען זייערע פחות אין די שפיטעלער, דען אין שפיטאל דורך די פערדארבענע לופט פון אנדערע קראנקע קען מען דעם סוחאטניק נישט אויסקורירען. להפך נישט זעלטען טרעפט, דאס אין שפיטאל פערערגערט זיך דער נאכ פון קראנקען.

(* סאניטעט הייסט געזונדהייטען; צו סאניטעטס-איינריכטונגען געהערען: דאס רייניגען פון די גאסען, גוטע וואסער, קאנאליזאציע א. ד. ג.)

א. גער פון נאָר אַ דאָ : מיט ערלייבניש פֿון רענירונג ווערט ביי אונז געפֿענט אין מוסטער-חדר, אין וועלכען אונזער שטאָרט נייטהינט זיך שוין לאַנג. דעם גוטען געדאַנק האָבען מיר צו פֿערדאַנקען אונזער יודישע אינטעליגענץ צוזאַמען מיט אונזער געהערטען ראַבינער ה' ע פ ש ט י י . די אינטעליגענץ וועט זיך אָבערבען און זיך אינטערעסירען מיט דער נייער שולע און דאָס אַליין גיט אונז די בעסטע האָפֿענונג, אַז דער נייער חדר וועט זיך פֿיהרען אין דער בעסטער אָרדענונג. אויף דער ערשטער פֿערזאַמלונג ווע- גען עפענען די שולע האָט מען זיך צוזאַמענגעלעגט 300 רובל אויף מעבעל און אויף אַלע אנדערע נייטהיגע שול-זאַכען. די 300 רובל האָט דער חדר גענומען נישט אַלס נדבָה נאר אַלס הלואָה. ווייל מען האָפֿט אַז דער חדר וועט קענען עקזיסטירען פֿון אייגענע מיטעל. מען האָט געקריגען די ער- לויבניש אַז דער חדר זאָל זיך געפינען אין צוויי צימער.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. *** דערמאנענדיג דילאגעפֿון די אַר בייט ער אין די יודישע קאַל אַ ניעס, וועלכע געהען אַרום אָהן אַרבייט, ווי מיר האָבען זי געשילדערט אין פֿאַריגען נומער "יוד", ריקט דער אַקציאָנסקאָמיטעט אין דער פֿאַריגען נומער "וועלט" דעם פֿאַלגענדען אייפֿרויף : "ציוניסטען !", די נויט פֿון די אַרבייטער אין די קאַלאָניעס פֿון ארץ-ישראל וועלכע האָבען קיין אַרבייט נישט שרייט צום הימעל. די יעניגע וועלכע וואַלטען געקאָנט העלפֿען און האָבען דעם הייליגען חוב צו העלפֿען ציהען זיך צוריק און זענען טאַקי גאָר אַליין שולדיג דערניצן, וואָס די פּועלים זענען אָהן אַרבייט. אויף אַ בקשה פֿון די אַרבייטער האָבען מיר געענטפֿערט, אַז איינע פֿון די ערשטע אַרבייטען פֿון קאַלאָניאַל באַנק וועט זיין, ווי באַרד זי וועט נור זיין אימשיטאָנד אָנהויבען עטוואָס צו טהון, צו פֿער- שאַפֿען אַרבייט פֿאַר די אירעאַלע מענשען וועלכע האָבען זיך מקריב געווען און געקומען די ערשטע צו בעאַרבייטען די ערד פֿון אונזער הייליגען לאַנד.

ציוניסטען ! זעהט צו אַז די באַנק זאָל וואָס גיכער קענען אָנהויבען די נייטהיגע אַרבייט, וועלכע קען נישט מעהר אָבגעלעגט ווערען ; זעהט צו אַז די נישט אָבגעצאָהלטע אַקציעס זאָל בעצאָהלט ווערען, אַז נייע אַקציעס זאָלען גע- צייכענט ווערען. ווען ס'זאָלען נור אַלע ריקשטענדיגע ראַטען איינגעצאָהלט ווערען וואַלט שוין די באַנק אומשטאַנד זיין אנהויבען איהרע געשעפֿטען צו מאַכען. דער הונגער טהוט ווע, 400 פֿאַמיליעס פֿון אַרבייטער, פֿרויען און קינדער קוקען מיט אונגעדולד אַרויס דערויף, עס זאָל זיך אָנהויבען די אר- בייט. מיר האָפֿען אַז איהר וועט אַרויסווייזען אייער בעקאָנטע ליבע און עס וועט אייך געלינגען אין עטליכע וואָכען דער באַנק צו געבען אַ מעגליכקייט צום אָנהויבען איהר ערשטע אַרבייט אין ארץ ישראל !

*** דער מאָרד פֿון פֿאַלנא. פֿאַריגע וואָך האָט זיך אָנגעהויבען אין פּיועק דער נייער פּראָצעס געגען היל זנער וועלכער איז שוין איינמאַל פֿערמישט געוואָרען צום טויט וועגען דער געהרג'טער מיידל הרוצא. איצט איז ער אַנגעקלאַגט וועגען אַ צווייטען מאָרד פֿון אַ מיידל קלימא וועלכע מען האָט געפֿונען טויט ליגען זיט אַ יאָהר פֿריהער אין דעמועלבען וואַלד און אויף דעמועלבען וואַלד דערהרג'ט ווי די הרוצא. הילונער איז אויך אַנגעקלאַגט וועגען פֿערליימדונג וואָס ער האָט נאָך זיין פֿעראורטהיילונג אויסגעטראַכט אויף 2 יודען אַז זיי זענען בעטיליגט אין דער רציחה און זיי האָבען זיך אויסגעווי- זען אַז זיי זענען דאָמאלס געווען אין אַ אנדערער שטאָרט. הילונער האָט אין דעם פֿערהער פֿון די ערשטע טעג מודה געווען אַז דאָס לעצטע איז אמת, דאָס ער האָט די יודען פֿאַלש בעשולדיגט, מחמת ער איז געווען ועהר אויפֿגערגט אין תפיסה אין זיינע שכנים דאָרט האָבען איהם יעדען טאָג געשאַקען מיט דער תליה און דעם טויט. גאָר וועגען די בייער רציחת לייקענט ער אָב אַז עס איז גאָר נישט מעגליך ער זאָל דאָס האָבען געטהון. זעהר פֿיעל עדות זענען אויפֿ- געטרעטען וועלכע זאָגען אַז הילונער איז פֿאַר דעם ערשטען מאָר געזעהען געוואָרען מיט דעם מיידל קלימא ; ער לייקענט אָבער אָב אַז ער האָט זי אי- בערהויפט גאָר נישט געקענט ; אייך געגען אַלע עדות פֿון צווייטען מאָרד ליי- קענט ער אָב אַז ער איז אין דעם טאָג נישט געווען אין פֿאַלנא. דער פּראָצעס וועט געדויערן ביז 10 נאָוועמבער. דויער צווייטער משפט וועט אפשר קענען די זאך בעסער אויפֿקלערען ווי פֿריהער. אזוי לאַנג ס'איז נור געווען די רייד פֿון איין מאָרד האָבען די אנטעמישען זיך מיה געגעבען צו בעווייזען אַז דאָס איז אַרעליגעזער מאָרד פֿון בלוט וועגען. איצט, אזוי באלד עס זאָל זיך אפילו ארויסווייזען אַז הילונער, דער יוד, האָט בייער מיידליך געהרג'ט קען מען נור דערפֿון שליסען אַז ער איז אַפֿערדאָרבענער, שלעכט ערצויגענער מענטש, וועל- כער האָט געפֿיהרט איין אונזערליכע לעבען און די רציחות פֿון די צוויי מיידליך זענען נישט מעהר ווי פֿיעל אנדערע אועלכע ויטליכקייטס פֿערברעכען פֿון וועלכע די טאנעסלעטער שרייבען כמעט יעדען טאָג, און דער גאנצער משפט וואַלט פֿאַר אונז געהאט נישט מעהר אינטערעס ווי פֿאַר דער איבריגער וועלט.

— אין שטערטיל טאָר איז געקומען אַ פּאַנאָפּטיקום, אין וועלכע עס איז געווען אַרויסגעשטעלט צוזאַמען מיט קעניג הומבערטיס און קעניגין עליאָבערטיס רוצחים אויך דער ביוסט פֿון הילונער, וועלכער איז געמשפט גע- וואָרען אַלס רוצח. דער בעל הבית פֿון פּאַנאָפּטיקום האָט אַריינגעבעטען דעם

קומט דערפֿאַר, וואָס דער גביר וואָהנט אין אַ גרויסער און ברייטער און אָפֿט אויך גוט ווענטילירטער דירה.

עס איז בעקאָנט, דאָס ווען ס'וואָסניקעס פֿאַהרען אַריבער אין אַ גרויסע וואָהנונג, ווערען זיי אָפֿט געזונד.

מיר האָבען פֿריהער בעמערקט, דאָס ס'וואָסע איז מעהר פֿערבריי- טעט אין די כרכים, ווי אין די דערפֿער, דאָס קומט דערפֿון, ווייל אין די כרכים זענען די דירות פֿיעל ערגער און מעהר אָנגעפראָפֿט פֿון מענ- שען, ווי אין די דערפֿער.

אַלס סטודענט אין יאָהר 1890 האָב איך געאַרבעט אין אַ סאַני- טאַר קאַמיסיאָן וועלכע האָט בעקוקט און בעשריבען אַלע דירות אין וואַרשוי. איך האָב געאַרבעט אויף מילער גאַס. איך האָב ליידער געהאַט די מעגליכקייט צו זעהן ווי איבערגעפֿילט מיט מענשען זענען די דירות אין יודישען קוואַרטאַל : אין איין צימער אָהן אַ קיך וואָהנען אָפֿט 2-3 פֿאַמיליען, אין איין צימער האָבען געוואָהנט 11 מענשען. צום גליק זע- נען אַזעלכע אָנגעפאַקטע דירות זעלטען.

יעצט קומט די פֿראַגע, פֿאַרוואָס איז אַ ענגע וואָהנונג אזוי שער- ליך ? מיר ווייסען, דאָס דער מענשליכע אָרגאַניזם אַטהעמט אַריין דורך די לונגען ריינע לופֿט און אַטהעמט אַרויס אויסגענוצטע לופֿט. עס פֿער- שטעהט זיך אַליין, דאָס ווען דער מענטש מוז אַריינאטהעמען נישט ריינע לופֿט, אָבער שוין די אויסגענוצטע לופֿט, וועלכע אַנדערע מענשען האָבען אַרויסגעאַטהעמט, קען ער נישט בלייבען געזונד, אזוי ווי עס קען נישט בלייבען ביי זיינע פֿחות אַ מענטש, וואָס וועט זיך נעהרען נור מיט אויסגעבראַכטע מאָבלים.

און אזוי ווערט דער מענטש אין אַ ענגער דירה אָבגעשוואַכט, און איז מעהר פֿעהיג קראַנק צו ווערען אויף ס'וואָסע.

אין אַ ענגער דירה איז פֿאַמעט אונגעגליך געזונד צו ווערען פֿון ס'וואָסע.

דערפֿון וועט אויך פֿערשטעהן דער לעזער, ווי שעדליך עס זענען פֿאַר אונזערע קינדער ענגע און שלעכט ווענטילירטע חדרים. איך דער- מאַן מ'יך, וועלכע פֿערדאָרבענע לופֿט איז געוועזען אין די תלמוד-תורה'ס אויף דער מילא גאַס, און ווי די קינדער זענען געווען אָנגעפאַקט ווי הערינג אין אַ טון (דאָס איז געווען אים יאָהרע 90—1891) ; ווי שטעהט עס דאָרט איצט, ווייס איך נישט. אָבער איך גלויב, אין אונזערע גהעטאָס געפֿינען זיך פֿיעל אַזוינע תלמוד-תורה'ס און פֿיעל אַזוינע חדרים, וועלכע מען דאַרף נאָך גוט ווענטילירען, וועלכע מען דאַרף נאָך גוט רייניגען, פֿדי פֿיעל ריינע און פֿרישע לופֿט זאָל אַריינגעהן און זאָל ע-פֿרישען די שוואַכע אַרימע קינדער פֿון דער יודישער גאַס.

ד.ר. א. נאָטטליעב.

מען שרייבט אונז.

א "י ע פ ש ט י י פֿון סעליץ (גראַד. גוב.) : אין "יוד" נומער 36 האָב איך געלעזען וועגען די אַרימע יודען אין דער שטאָרט ראַדאָ- מיסל (קיעוו. גוב.), וואו די יודישע שטינאָווינקעס רייסען פֿון זיי צוויי פֿעלען — די דאָרטיגע אופראָווע מאַנט ביי זיי סוועטשנע סבאַר, האָטש זיי האָבען שוין אָבגעצאָהלטע קוויטונגען פֿון די אופראָוועס, צו וועלכע זיי זענען צוגעשריבען, ווייל די קיעווער גובערנסקע פּראָווליעניע האָט אין אַ בעפֿעהל ערקלערט אַז יודען דאַרפֿען צאָהלען סוועטשנע סבאַר אין דער שטאָרט וואו זיי וואָהנען בעשטענדיג, נישט אין די שטערט וואו זיי זענען צו- געשריבען. דערום געפֿון איך פֿאַר נייטהיג צו בריינגען אין אייער צייטונג ווי גראַדנער גובערנסקע פּראָווליעניע האָט וועגען דערזעלבער געשיכטע אין אַ בעפֿעהל ערקלערט פונקט פֿערקעהרט ווי קיעווער פּראָווליעניע. אין פּראָוואַנע (גראַד. גוב.) וואָהנט פֿון לאַנגע יאָהרען אַ וואַלאָוויסקער נכתב י"ג גראַדזענסקע. די פּרוזשאַנער אופראָווע האָט ביי איהם יעדעם יאָהר געמאַנט סוועטשנע סבאַר און ער האָט אזוי געצאָהלט ביז דעם יאָהר 1897, נאר אין דעמועלבען יאָהר האָט וואַלאָוויסקער אופראָווע בעזונדער געמאַנט פֿון איהם סוועטשנע סבאַר. ער האָט אָבער נישט געוואַלט צאָהלען, ווייל ער צאָהלט די פּרוזשאַנער אופראָווע, דאָן האָט די וואַלאָוויסקער אופראָווע געווענדעט זיך וועגען דעם אין גראַדנער גובערנסקע פּראָווליעניע, וועלכע האָט אין אַ בעפֿעהל ערקלערט, אַז סוועטשנע סבאַר דאַרפֿען יודען צאָהלען נור אין די אופראָוועס, צו וועלכע זיי זענען צוגעשריבען, האָטש זיי וואָהנען שטענדיג אין אנדערע שטערט. —

6250 ר' און אויסערדעם גיט זי יעהרליך 2100 ר' אויף אויסהאלטונג. אצינד געפינט זיך די פערמע אין א שלעכטער לאגע, ווייל עס זענען נישט געראטען אין איהר די תבואות. די יודען פון ארגיעווע קענען זעהר וועניג העלפן דער פערמע, ווייל אין גאנצען אויער איז אהונגער און יעדער מוז קלערען פאר זיך ווי ויין נפש צו דערהאלטען. דער פרעזעס פון דער זעמסקער אופראווע האט דערום איינגעגעבען אין זעמסטווא איין ראפארט, אז מען זאל געבען דער פערמע א שטיצע, און א דאנק דעם ביישטעהען פון אייניגע אנדערע קריסטליכע דעפוטאטען האט די פערזאנלונג בעשלאסען צו געבען שטיצע דער פערמע — 300 רובעל.

דייטשלאנד. דער קאניצער בלוט-בלבול. די פאלי-ציי האט ארעסטירט אין טייל זייט איין ארבייטער פאלק. אז מען האט איהם געפירט אויף דעם פערהער אויב ער קען די שטאדט קאניץ האט ער געזאגט, אז ער קען זי נישט, און נאכהער האט זיך ארויסגעוויזען אז בשעת ווינטערס ריחה האט ער געארבעט ביי דעם קצב הא פלאן.

*** דער בלוט-בלבול פון קאניץ האט איבערהויפט די געריכטע געגעבען פיל בעשעפטיגונג. פיל עדות פון דעם קאניצער משפט זענען אנ-געקלאגט וועגען פאלשער שבועה. פאריגע וואך איז פערמספט געווארען א יודישער סוחר יעקב יאקאבי צו 1 יאהר תפיסה, ווייל ער האט געשווארען אז ער האט עטליכע ווייסע חברה'ניקעס וועלכע האבען איהם גאנגעשריען „העם! העם!“ גאר נישט געזאגט קיין בעלידיגענדע ווערטער. אינטערעסאנט איז דאס כמעט די גאנצע שטאדט, דער בירגערמייסטער און פערשידענע סוחרים האבען אויף איהם עדות געזאגט אז ער איז איין ארענטליכער רוהיגער מענטש און אז ס'איז גאר נישט צו גלויבען דאס ער זאל פאלש שווערען, ווייל עס איז בעקאנט אז ער האט שוין עטליכע מאל אין געלד-פראצעסען געלאזט פאלען ויין געלד אבי נישט צו שווערען — און פון דעסוועגען האט מען די אלע עדות נישט געגלויבט און יאקאבי פעראורטהיילט וועגען פאלשער שבועה.

*** די אנטיסעמיטישע בלעטער טראכטען דערווייל יעדען טאג אויס-עם-וואס נייעס. פאריגע וואך האבען זיי דערזעהלט אז מאריץ לעווי וועלכער ויזט אין תפיסה האט זיך געוואלט אויפהענגען. דאס האט זיך דערנאך ארויסגעווי-זען אלס א שקר.

ניט לאנג האט א בערלינער אנטיסעמיטישע צייטונג געשריבען אז דער יודישער סוחר לאנדעקער וועלכער איז פון די אנטיסעמיטישע שלעגערען משוגע געווארען גענומען געווארען אין איין אירען-הויז (בית משוגעים). דעריי הא-בען זיך זיינע קינדער אויסגעריקט ווערטער וועלכע פיהרען אויף דעם חשד אז זייער פאטער, לאנדעקער, ווייסט עפס פון קאניצער מארד. מען האט גאנגע-פארשט און עס שטעלט זיך ארויס אז לאנדעקער האט קיין מאל קיין ווייב און קיין קינדער נישט געהאט.

ענגלאנד. צום ענגלישען פארלאמענט זענען אויסגעקליבען גע-ווארען אלס דעפוטאטען די יודען: בנימין כהן, הערבערט דזעסעל, מאריס לעווי, סטיוארט מ. סאמועל, ה. סאמועל, וואלטער ראטהשילד, לוי סינקלער, עדוארד סאססון, און פר. לוקאס.

ה' שטר ויס. א קאנדידאט פון דער ליבעראלער פארטיי, האט געשיקט א ברעף צו דער צייטונג „דזוי איש קראניקל“, אין וועלכען ער דריקט אויס זיין פערדוס אויף מאנטעפארע, וואס ער האט געשטיצט דעם קאנסערווא-טיווען קאנדידאט דיואר. דיואר ווי אויך אנדערע קאנסערוואטיווע דעפוטאטען סטארען זיך אז מען זאל פערוועהרען אויסלענדעשע אריינצופאהרען קיין ענגלאנד.

ה' מאנטעפארע פערענטפערט זיך אין „קראניקל“, אז ער האט צוגעזאגט צו העלפן דעם קאנדידאט דיואר נישט וויסענדיג זיין פראגראם און גלייך ווי ער האט זיך דערוואוסט וועגען דיוארס מיינונג איבער עמיגרציען האט ער צוגענומען זיין הילף פון איהם און ערקלערט ווי ער איז געקומען דערצו צו שטיצען ה' דיואר.

== די ביבליאטעק אין ירושלים. ה' דודיעלין פון ירושלים האט געהאלטען אין לאנדאן א רעדע אויף א פערזאנלונג פון דער חברה „מכבים“. ה' יעלין האט געשילדערט אין זיין רעדע אויף ריין העברעאישער שפראך די לאגע פון יונגען דור אין ירושלים. ער האט ערקלערט זייערע אי-דעאלען און שטרעבונגען, פון וועלכע עס איז צו זעהען ווי עס ווערען מקוים די ווערטער פון נביא: „כי מציון תצא תורה“. די ביבליאטעק, פאר וועלכע מען בויפט יעצט א הויז אין ירושלים און פאר וועלכע ה' יעלין ארבעט אזוי פיל איז איינס פון די מיטלען צו ברענגען אהדות צווישען די פערשידענע כחות אין ירושלים. די יודישע יוגענד וועט אויך קענען דורך די ביבליאטעק זיך ווייטער בילדען אין יודישע וויסענשאפטען.

ה' ילין'ס רעדע האט געמאכט א גרויסע ווירקונג אויף דעם עולם. לעת-עתה האט מען שוין געזאמלט פאר די ביבליאטעק 200 פונט (דוואיש קראניקל).

רומעניע. *** איין יובילעאום. מיר האבען ערהאלטען אויס-יאססי דעם פאלגענדען אויפדוף:

עולם בעקוקען דעם שרעליכען רוצח, און דער המון האט דאכיי געשא-לטען און געוידעלט יודען. די פארשטעהער פון דער יודישער קהלה האבען זיך אריינגעמישט אין דעם ענין און די פאליציי האט געהייסען צוגעהמען הילונערס ביוסט, נאך ווייל דער בעל-הבית האט נישט געוואלט פאלגען דער פאליציי, האט מען קאנסיסירט דעם גאנצען פאנאפטיקום.

רוסלאנד. = דעם „ווארש' דנעוויק“ שרייבט מען, אז עס איז דא אנגענטען פון דאמפֿשף-געזעלשאפטען, וועלכע רעדען אן יודען צו פארהערן קיין אמעריקא דורך פילאנד. ווייל יודען טארען אבער נישט וואהנען אין פילאנד דערום שיקט זיי די פאליציע צוריק קיין רעוועל. נישט לאנג זענען געזעסען אין דער רעוועלער מיוזע 70 יודישע פאמיליען עמיגרנטען מיט די ווייבער און קינדער. דער רעוועלער ראבינער האט זיך געסטארעט אז מען זאל ערלויבען די ווייבער און קינדער צוריקפאהרען אהין פון וואנען זיי זענען געקומען, און ער האט זיי געגעבען געלד אויף רייזע-הוצאות.

== דאס בעגרענצען פון אריינגעהמען יודען אין די שולען אין אוניווער-זיטעטען ברענגט אפמאך צו וואונדערליכע פעלע. אין יורייעו איז יודישע אריינגעטרעטען אין טעאלאגישע פאקולטעט, וואו מען לערנט די לועטראנישע אמונה, ווייל אין די אנדערע פאקולטעטען איז נישט געווען קיין פלאץ פאר איהם. ווי עס איז בעקאנט ווערט יעצט אויסגעזעצט דער פראצענט פון די יודישע סטודענטען נאך יעדער פאקולטעט בעזונדער און דערום האט זיך נאך מעהר פערקלענערט די צאהל פון די יודישע סטודענטען.

— אין קישינעו האט ה' סקארדינסקי בעקומען איין ערלויבניש צו עפענען א האנדעלסשולע פון 7 קלאסען, מיט דעם בעדינג אז מען זאל אריי-נעהמען אין איהר נור 40% יודען. די שולע קען זיך אבער נישט עפענען, ווייל אין קישינעו קען מען נישט קריגען גענוג קריסטליכע שילער. ה' סקאר-דינסקי סטארעט זיך אצונד, אז מען זאל איהם ערלויבען אריינגעהמען יודישע שילער אהן אשום בעגרענצונג.

== סענאטסער קלערונג. לויט געזעץ פון 1859-טען יאהר האבען יודען-סוחרים פון ערשטע גילדע, וועלכע זענען צוגעשריבען אין די שטערט אויסער דער טשערטא — דאס רעכט צו וואהנען אומעטום אין רוסלאנד; אויך סוחרים יודען, וועלכע האבען במשך פון 10 יאהרען דורכאנאנד געצאהלט ערשטע גילדע פערליערען נישט דאס רעכט צו וואהנען אויסער דער טשערטא, אפילו ווען זיי הערען אויף צו צאהלען ערשטע גילדע. אצונד האט דער סענאט ערקלערט, אז יודען-סוחרים ערשטער גילדע, וועלכע הערען אויף צו צאהלען די גילדע, האבען נישט מעהר דאס רעכט צו וואהנען אין גאנץ רוסלאנד, נאך בלויז אין דער שטאדט אויסער דער טשערטא וואו זיי זענען צוגע-שריבען.

ווי דער „וואסחאד“ בעמערקט איז דער דאזיגער בעשלוס פון סע-נאט געגען די פיהרונג פון דער אדמיניסטראציע וויט יאהרען לאנג. ביז יעצט האט די אדמיניסטראציע נישט געוועהרט די יודען, וועלכע האבען געצאהלט ערשטע גילדע במשך פון 10 יאהרען, צו וואהנען אין גאנץ רוסלאנד, אפילו ווען זיי האבען אויפגעהערט צו צאהלען די גילדע און עס איז צו האפען אז דער בעשלוס וועט וועניגסטענס נישט בעריהרען די דאזיגע סוחרים, וועלכע וואהנען שוין פון לאנג אויסער דעם ראיאן, אין ערטער וואו זיי זענען נישט צוגעשריבען צו די סוחרים.

== דער סענאט האט ערקלערט, אז יודען בעלי-מלאכות, וועלכע הא-בען דאס רעכט צו וואהנען אויסער דער טשערטא, מעגען האלטען אין דעם ארט, וואו זיי וואהנען, אייניגע ווארשטאטען צו ארבייטען זייער מלאכה.

== לאנדווירטשאפטליכע שולען. דער מיניסטער פון ערדארכייט האט ערלויבט ה' י. בערסאן צו עפענען אין טשענסטאחאוו א ניעדריגע לאנדווירטשאפטליכע שולע פון 2-טען ראנג. די תקנות פון דער שולע ווערען אצונד דורכגעזעהן אין מיניסטעריום.

דער מיניסטער בעטראכט אצונד די שאלה וועגען עפענען אין מינסק א לאנדווירטשאפטליכע פערמע פאר יודישע קינדער.

== דער פעטערבורגער גראדאנאצאלניק איז מודיע, אז יודען, וועלכע קומען אין דער צייט פון עקאמענס קיין פעטערבורג, כדי איינצוטערעטען אין אוניווערזיטעט, אקושערסקע קירסען א.ו.ו. מעגען בלייבען אין פעטערבורג ביז עס ענדיגען זיך די עקאמענס; יודען אבער, וועלכע ווילען איינטרעטען אין קאנסערוואטאריעס, קענען בלייבען אויף דער צייט פון די עקאמענס אין פעטערבורג נור דאן, ווען זיי שטעלען צו א אטעסטאט אז זיי האבען געענדיגט א גימנאזיום.

== די אדמיניסטראציע אין קיעו האט נישט לאנג געמאכט ארעווייזן פון די רעכטע פון 81 יודישע ברוקירער וועלכע געפינען זיך אין קיעו; עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז 65 פון זיי זענען געווען אהן בעשעפטיגונג און האבען זיך פערנומען מיט איין אנדער ארבייט. די פאליציי האט דערום ארויסגעשיקט פון קיעו אלע ברוקירער, וועלכע פערנעהמען זיך נישט מיט זייער מלאכה.

== יודישע פערמע אין ארגיעווע. נעבען ארגיעווע געפינט זיך איין יודישע לאנדווירטשאפטליכע פערמע. אין וועלכער עס לערנען 25 יודישע קינדער די חברה יק"א האט געגעבען שטיצע ביים גרינדען פון דער פערמע

וויכטיגע ערפינדונג אויף דעם אָרט וואו עס געפינען זיך די חורבות פֿון דער אַמאָליגער שטאדט נ י פ ו ר . אויפֿגראַבענדיג דעם גרויסען טעמפל פֿון דעם גאט בל, וועלכער איז חרב געוואָרען 2280 יאָהר פֿאַר כריסט-געבורט דורך מלכות עילם, האָט מען געפֿונען דאָרט די נאציאָנאַל-ביבלאָטהעק פֿון בבל. ווי עס דער-צעהלט פראפ' ה י ל פ ר ע ב ט, דער פֿיהרער פֿון דער עקספּעדיציע, האָט מען אויסגעגראַבען 17,200 טאפּלען וועלכע ענטהאַלטען פֿיעל היסטאָרישען מאַטע-ריאל אין א טיעפֿניש פֿון 20 פֿוס האָט מען אנגעטראָפֿען א וואַנד פֿון א בנין וועלכע שטעהט זייט דער צייט פֿון קעניג ס ר ג ו נ (3800 יאָהר פֿאַר דער קריסטליכער רעכנונג. מען האָט אויך געפֿונען אַ סך געוועהר און מצבות פֿון גאַנץ אַלטע צייטען.

- אין יאפּאן ווערט געעפֿענט א אוניווערזיטעט פֿאַר פֿרויען.
- די דייטשע רעגירונג שיקט איהר האַנדעלס-אַגענט אין קאנסטאַנטין-נאפּאָל דר. קאנט צו ערפֿאַרשען דעם האַנדעל אין קליינאַזיען און סיריען.

ד י פ אָ ה ן

אַ מעשה פֿאַר יודישע קינדער *

דערצעהלט פֿון

ש ל ו ם - ע ל י כ ם .

א.

קינדער ! איך וועל איך דערצעהלען אַ מעשה מיט אַ פֿאָהן, ווי אַזוי איך, איין אַרימאַנס אַ יונגל, האָב בעקומען אויף שמחת-תורה אַ פֿאָהן, ווי שוועהר זי איז מיר אָנגעקומען און ווי גרינג איך האָב זי פֿערלאָרען. גאָט האָט מיך געשטראָפֿט, איך האָב זי אויסגעקריינקט... אַז איך בין געווען אַ קליין יונגעלע אַזוי ווי איהר, האָט מען מיך גערופֿען "ט אָ פֿ י ל י ט ו ט אַ ר י ט ו י", דאס הייסט "קאָפּעל קוקאַריקו". ווייסט איהר פֿאַר וואָס ? ווייל ערשטענס האָב איך געהאַט אַ דין קוויטשיג קול־כיל ווי אַ יונג האָהנעכיל, וואָס האָט נור וואס אָנגעהויבען צו קריי-הען, און צווייטענס האָב איך נישט געקאנט אויסרעדען קיין קוף "און קיין פֿף" און קיין "גימל", און ווי אויף צו ל־הכעים האָט מיין טאָטע בע-דאַרפֿט הייסען קלמן, מיין מאַמע גיטל-קלמנים, איך קאָפּיל גיטל-קלמנים און דער רבי גרשון אַרגעל דרדקי פֿון גאַלאַגאָניווקע.

— יונגל ! ווי אַזוי רופּט מען דיך ?

— מיך ? טאָפּיל דיטל טל־מנס...

העכער אַ ביסל.

— טאָפּיל דיטל טלמנס...

— נאָך העכער :

איך שריי הויך, אויף אַ קול :

— טאָפּיל ! דיטל טל־מנס !

— און ביי וועמען לערנסט דו ?

— ביי וועמען לערען איך ? ביי דרשון דאָרדעל דרדמי פֿון דאָ-

לאַדאַניוועט !...

דער עולם לאַכט.

דער עולם לאַכט און איך וויין.

איך וויין נישט פֿון דעם וואָס מע לאַכט פֿון מיר, נאָר דערפֿאַר וואָס מע שלאגט מיך. איטליכער, ווער עס האָט גאט אין האַרצען, דער שלאגט מיך : דער טאָטע, די מאַמע, די שוועסטער, דער רבי, די תלמידים. מע לערענט מיך איך זאָל רעדען "ווי אַ מענש"...

דער רבי האָט מיר איינמאל אַריינגעזעצט אַ "שפּרייזעלעל" און האָט געהייסען די תלמידים זיי זאָלען מיר שפּייען אין מויל אַריין — טאָמער וועט דאָס זיין אַ רפואה... האָט זיך אַריינגעמישט רב וואָמע דער סטאַליר, וואָס איז געזעסען מיט'ן רבין אונטער איין דאָך.

— וואָס מוטשעט איהר אַ קינד נעבאָך אומזיסט אומנישט ? אַט לאָזט מיך אויף איין מינוט, וועט איהר זעהען, אַז ביי מיר וועט ער רעדען "ווי אַ מענש"...

אַזוי זאָגט רב זיאָמע דער סטאַליר, רופֿט מיך צו, נעמט מיך אָן פֿאַר'ן בערדעלי און מאַכט צו מיר אַזוי :

קוק אויף מיר יונגעלי, און זאָג מיר נאָך וואָרט ביי וואָרט : אַין קו־צִיץ—בִּין קו־צִיץ—קצוצי—לקצץ..."

(*) געלייענט אים חול-המועד סוכות היינטיגעס יאָהר אינעם ערשטען "חדר מתוקן" אין קיעוו.

"דער בעקאנטער ד"ר מער. ליפּא אין יאסי וועלכער ארבייט זייט 50 יאָהר מיט גרעסטען אייפֿער און ליעבע פֿאַר דעם פֿבּור און די תורה פֿון יודענ-טהום פֿייערט דען 4-טען גאָנצעם בער זיין 70-סטען געבורטסטאג. ד"ר ליפּא, וועלכער האָט אלס געלעהרטער בערייכערט די יודישע ווי-סענשאפֿט, אלס שריפֿטשטעלער מיט דעם בלוט פֿון זיין הארצען מלחמה גע-האלטען קעגען די שונאים פֿון זיין פֿאָלק, אלס גרינדער פֿון יודישע לעזע פֿער-איינען און אלס עהרענדיקעס פֿון יודישע שולען — קולטור פֿערברייטעט צווישען רומענישע יודען, וועלכער ארבייט אָהן אויפֿהער מיט דער גרעסטער ליעבע פֿאַר ציון און די ציונים-אידעע, ער פֿערדינט דאָס אלע קלאַסען פֿון יודישען פֿאָלק זאָלען אין דער פֿייער פֿון זיין 70-סטען געבורטסטאג זיך בעטייליגען. ראבינער ד"ר י. נעמיראָווער יאסי. מ. שערצער. דירעקטאָר ארמין דוקס, רעדאקטער מ. שוואַרצפֿעלד, בוקארעסט. דירעקטאָר הלל כהנא, באטושאן. ד"ר ע. שוואַרצפֿעלד, פארוז. ד"ר ה. בורשטיין. ראבינער ד"ר יעקב נאכט, פאקשאני. ראבינער לאנדוי, באטושאן."

פראנקרייך. = א יודישער אָפיצער אין פֿראַנקרייך. אויף בעפֿעהל פֿון קריעגסמיניסטער איז דער יונגער פֿראַנצויזשער אפיצער קא-ב-ל ע ג נ אָנגעשטעלט געוואָרען אין דער מיליטער-שולע אין פֿאַנטענעבלי אי-לויט דעם מנהג האָט דער ניי אנגעקומענער אפיצער געמאכט ווייטען אלע זיינע חברים. אָבער אייניגע האָבען נישט אָנגעגעבען צוריק קיין ווייט דעם יודישען אפיצער. קאבלעניץ האָט איינגעזעהען אַז זיינע חברים ווילען איהם נישט ליידען, און ער וועט נישט קענען אויסהאלטען אין פֿאנטענעבלי. און האָט דערום וועגען דעם ראפארטירט דעם קריעגסמיניסטער דורך דעם פֿערוואלטער פֿון דער שולע גענעראל פֿערבואַר. פֿערבואַר האָט געדראפֿטאלין אויסגלייכען די זאך און בעשטראָפֿען די אפיצערען וועלכע האָבען בעלידיגט הי קאבלעניץ, נאָר ער האָט געהאלטען פֿאַר גלייכער אוועקצושיקען דעם ראפארט פֿון קאב-לעניץ צום קריעגסמיניסטער, כדי צו ווייזען איהם אַז די אפיצערען קענען נישט ליידען צווישען זיך קיין יוד. ער האט דאביי געטראכט ביי זיך, אַז דער יוד וועט מווען אָפֿטערעטען ווייל דער מיניסטער וועט נישט קענען צוליעב איהם פֿעריאָגען אלע אפיצערען. אָבער דער קריעגסמיניסטער אַנדרע האָט געטהון אנדערש : ער האָט אלע אפיצערען, וועלכע האָבען בעלידיגט הי קאבלעניץ, איבערגע-שיקט אין אנדערע ערטער, און דעם גענעראל פֿערבואַר האָט ער געהייסען זיך אבזאגען פֿון זיין שטעלע.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

עסטרייך. = פֿרויען ווערען פֿון איצט אַן צוגלאָזט צו זיין דאקטוירים און אפּטעקארקעט אין עסטרייך-אונגארן. פֿרויען וועלען ווערען אויפֿגענומען אין מעדיצינישען פאקולטעט פֿון די עסטרייך-אונגארישע אוניווערזיטעטען ; כדי איינ-צוטרעטען אין אוניווערזיטעט מווען זיי פֿריהער אבגעבען עקזאמען פֿאַר אַ מענער-גימנאזיום.

רוסלאנד. = סטאטיסטישע צאָהלען. אַם מעהרסטען וואקסט די צאָהל פֿון מענשען אין רוסלאנד, ווייל אין יעדע 45 יאָהר פֿערדאפ-פעלט זיך די צאָהל פֿון די איינוואָהנער ; אין דייטשלאַנד פֿערדאפּעלט זיך די צאָהל במשך פֿון 65 יאָהר, אין עסטרייך — במשך פֿון 80. אין איטאַליען — במשך פֿון 110 יאָהר, און אין פֿראַנקרייך — במשך פֿון 860 יאָהר.

— אין רוסלאנד ווערט אויסגענוצט יאהרליך בערך 3 מיליאן פֿוד טהעע, און אויף טהעע און צוקער ווערט אויסגעגעבען יאהרליך בערך 330 מיליאן רובעל. אויף בראַנפֿען, וויין און ביער ווערט אויסגעגעבען ביז 700 מיליאן רובעל (און דער רוב דע-פֿון אין די דערפֿער, וואו מען נוצט זעהר וועניג טהעע). סך-הכל ווערט אויסגעגעבען אין רוסלאנד אויף טהעע, צוקער און שטאַרקע גע-טרענקע ביז אַ גאַנצען מיליארד רובעל, און דאס מאכט אויס 1/4 פֿון די הכנסות פֿון דער רוסישער רעגירונג.

— אין ווארשא ווערט געפלאַנט צונויפֿצורופֿען אַ אסיפה פֿון אלע רוסישע קאָנסום-פֿעריינען (ווארש, דנעוויק).

— אין ניושני נאָווגאראד ווערט געפלאַנט צו עפּענען אַ באַנק וואָס זאָל געבן ביליגען קרעדיט פֿאַר בעלי-מאכות.

*

ארץ ישראל. — די צרעת (לעפרא). נישט לאַנג איז צוריק-געקומען פֿון זיין רייזע קיין ארץ ישראל דר. סאַלאַוויאָו, וועלכער איז געשיקט געוואָרען אַהין כדי צו ערקלערען די פֿראַגע, ווי עס צושפּרייט זיך די צרעת און ווי ווייט די דאָזיגע קראַנקהייט איז אנשטעקענער.

אין ארץ ישראל איז דאַ מצורעים אין 4 בעזונדערע שפיטעלער. בע-טראַכטענדיג 76 קראַנקע איז דר סאַלאַוויאָו געקומען צום בעשלוס, אַז אין ארץ-ישראל צושפּרייט זיך די צרעת נור קומענדיג בירושה פֿון עלטערען צ קינדער. דורך אנזיהרען שטעקט מען זיך נישט אָן, אפֿילו ווען מען לעבט צוזאַמען מיט די קראַנקע. די בעזונדע היטען זיך דערום נישט פֿאַר די קראַנקע און געהען אַרום צווישען זיי אָהן מורא.

*

אזיען. — נישט לאַנג האָט דער פענסילוואַניער אוניווערזיטעט אין אמעריקא געשיקט איין עקספּעדיציע קיין ארם נהרים, וועלכע האָט געמאכט אַ

ג.

בעקומען מיט אַמאַל אַזא איין אוצר, געה איך ארום און טראַכט וואָס טהוט מען מיט קיין עין-הרע אזוי פֿיעל געלד?
קומען צו געהן צו מיר דער יצ-הרע מיטן יצר-טוב, און מוטשען מיך. דער יצר-הרע זאָגט:

— וואָס וועסטו דו זיך האַלטען מיט די גראַשענס. נאָר איינער? קויף דיר עפּיס; קויף מאָהנדליך, פֿאַראַן ויסעביי פֿיר אַ נדיט שקין אויפֿן שטעלעכיל; קויף פֿלעדליך גוטע מיט האַנגפֿאַרפֿיל, אָדער האַטש איין עפעל אַ געפֿרויענעם, וועסטו דו זיך מחיה זיין.

— נאָכגעבען די קישקע? — זאָג איך — וועל איך אויפֿעסען אין איין טאָג דאס גאַנצע געלד. איך וויל נישט!

— גערעכט — זאָגט דער יצר-טוב — אסך גלייכער שוין פֿער-ליהען דער מאַמען די עקליכע קאָפּיקעס! איהר וועט דאס צוניטן קומען.

— אַ חכם! — זאָג איך — ס'זאָל זיין פֿערפֿאַלען? וואו וועט זי נעמען אויף אַבצוגעבען?

— זי מוטשעט זיך נעבאָך — זאָגט דער יצר-טוב — און צאהלט פֿאַר דיר שכר למוד...

— וואָס געהר זיך אַן מיט דיר שכר למוד? — זאָגט דער יצר-הרע קויף דיר בעסער אַ פֿייפֿעלי פֿון ווייסע לייס מיט רויטע פינטעליך, אַ מעסעריל אַ שאַרפֿס מיט צוויי קלינגליך און מיט אַ מעשענעם האַסטען, אָדער גאָר אַ בייטעלי מיט אַ גוט שלעסיל?

— וואָס וועסטו דו האַלטען אינעם בייטעלי? — זאָגט דער יצר-טוב — דעם דלות?

— קנעפֿליך — זאָגט דער יצר-הרע. — וועסט אַנשטופֿען אַ פֿול בייטעלי מיט קנעפֿליך, וועט מען מיינען אַז ס'איז געלד, וועלען דיר אלע יונגליך מקנא זיין...

— וואָס וועט דיר אַרויסקומען פֿון דעם? — זאָגט דער יצר-טוב — אַט פֿאַלג מיך, צעטהייל נאָר דאס געלד פֿאַר אַרימע לייט, טהו צדקה, וועסט פֿערדינען אַ מַצָּה, אַרימע לייט נעבאָך געהען אויס פֿון הונגער.

— אַרימע לייט? — זאָגט צו מיר דער יצר-הרע — ביזט אַליין איין אַרימאַנס אַ יונגיל. ביזט אַליין תמיד הונגעריג. איטליכער איז אַ גאָרן אויף יענעם. פֿאַר וואָס האָט דיר קיינער נישט געגעבען אַז דו האָסט נישט געהאַט, נישט היינט געדאַכט?...

ד.

שיער שיער האָט מיך דער יצר-הרע איינמאַל נישט איבער-גערעדט.

אין דער האַב איך געהאַט אַ חבר — יואלייך, אַ גנידס אַ יונגיל, ער פֿלעג האַבען תמיד פֿולע קעשענים מיט גוטע זאַכען; נאָר יענעם געבען האָט ער פֿיינט געהאַט; מע זאָל זיך אויסציהען פֿאַר איהם — נישט אַ שמעק! פֿלוצים האָט זיך יואלייך קעפּיס אַנגעהויבען צו מיר שטאַרק צושאַרען, צושטייכלען, געוואָרען מיט מיר חבר, — די נשמה! דו ווייסט? — מאַכט ער צו מיר — ביזט אַ וואַהל יונגיל, ווי איך בין אַ יוד. איך האָב דיר ליעב נור דערפֿאַר וואָס דו האָסט פֿיינט ביטלען אזוי ווי אַנדערע: "געב מיר אַ שטיקעל! געב מיר אַ פֿיצעלי!"

אַנקוקען קען איך נישט אַט די ביטלערס!... אַ שטיקיל קאַנפֿעקט ווילסטו דו?

— אַ שטיקעל טאַנפֿעט? — זאָג איך — פֿאַר וואָס נישט?

— נו — זאָגט ער — און נישליך אַ צוויי וואַלסטו דו געקנאקט?

— נישליך? — זאָג איך — פֿאַר וואָס נישט? איך זאָל האַבען וואַלט איך דעמנאַטט.

יואלייך לייגט אַריין די האַנד אין קעשעני. איך מיינ אַז דאָס נעמט ער אַרויס און גיט מיר. צום סוף רופֿט ער זיך אָן צו מיר:

— איך וועל דיר געבען מאַרמעלאַד אַ האַלב שטיקיל און נישליך דריי... אויב דו וועסט זיך מיט מיר בייטען. וועסטו זיך בייטען?

— בייטען? — זאָג איך — מיט וואָס וועלען מיר זיך בייטען?

איך קוק אויף איהם און זאָג איהם נאָך וואָרט ביי וואָרט: אַת טוֹצִין—בֵּן טוֹצִין—טוֹצִין—לְטוֹצִין..."

— נישט אזוי, — מאַכט רב זיאמע — דו קוק מיר גלייך אין מויל אַריין און זאָג מיט מיר אינאיינעם: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכָּפֶּה וַיִּרְחַב בְּלִילָה..."

איך קוק איהם גלייך אין מויל אַריין און זאָג מיט איהם אינאיינעם: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכָּפֶּה וַיִּרְחַב בְּלִילָה..."

— ניין, נאָרעלע — זאָגט צו מיר דער רב זיאמע — דו זאָג נישט יִכָּפֶּה, זאָג בעסער יִכָּפֶּה! יִכָּפֶּה! יִכָּפֶּה!

— יִכָּפֶּה! יִכָּפֶּה! יִכָּפֶּה!...

רב זיאמע דער סטאַליר טהוט אַ מאַך מיט דער האַנד:

— ווייסט איהר וואָס איך בין דערגאַנגען? אַרויסגעוואָרפֿען די טרַחָה! איהם וועט שוין קיין טאַטער אויך נישט העלפֿען. איין אייביגער קאַליקע!

ב.

האַבען אויף שמחת-תורה אַ פֿאַהן, טאַקי וואָס אַ פֿאַהן הייסט. אַ פֿאַהן מיט אַ שטעקיל, פֿון אויבען איין עפעל, אינעם עפעל אַ ליכ-טיל — דאס האַט ביי מיר דעמאַלט אויסגעוויזען אַזא גליק, אזא גליק, וואָס איך האָב נאָר מורא געהאַט אפילו טראַכטען פֿון דעם. קאַרג גוטע אַכען איז פֿאַראַן אויף דער ווערט? למאי ס'איז פֿאַראַן אזעלכע יונגליך אין דער וואָס פֿערמאַנען געלד אויף צו קויפֿען אַ מעסעריל, אַ בייטעלי, אַ שטעקעלי? למאי ס'איז פֿאַראַן יונגליך אזעלכע וואָס עסען אלע טאַג קאַנפֿעקטען, קנאַקען נישליך; פֿון בייגעל און פֿון בלינעס שמועסט מע נישט! היינט איז פֿאַראַן אזעלכע וואָס עסען ווייסע בולקע אין דער וואָך...

כען... אזא מול! אוי, קינדערליך, איך האָב קיין ווייסע בולקע אין דער וואָכען קיינמאַל נישט געגעסען! איך בין געהרען געווען אַז איך האָב געהאַט שוואַרץ-ברויט צו זאָט, מחמת מיר זענען געווען נישט פֿאַר אייך געדאַכט ביטערע אַרימע לייט, אבינעם, האַטש אלע האַבען ביי אונז געהאַרעוועט! דער טאַטע עלוי-השלום איז געווען אונטער-שמש אינעם אינטערשטען קלייזיל פֿון דער קצבישער קלויז, די מאַמע עליה-שלום איז געווען אַ בריה אויף באַקען קאַרענעם לעקיך און די שוועסטער האַבען אונטער-געאַרבייט זאַקען.

איהר מענט מיר גלויבען בנאמנות, איך האב נישט געוואוסט דעם טעם, וואָס הייסט אַבעסען אזוי אַז איך זאָל טאַקי באַלד נישט קאנען עסען נאָך אַמאַל.

היינט ווער שמועסט האַבען ביי זיך אין קעשעני אַ קאָפּיקע, איין אייגענע קאָפּיקע — דאס האָט זיך מיר אפילו נישט געחלומט.

און שטעלט אייך פֿאַר אַז איך, קאַפּיל קוקאריקו, ווער מיט אַ מאַל אַ גביר און בעקום מיין אייגענס צוויי און צוואַנציג קאָפּיקעס!

אפֿשר מיינט איהר אַ גס — אַ פֿריי האָט פֿערלאָרען און איך האָב געפֿונען? האָט איהר דווקא נישט געטראָפֿען. אָדער טאַמער רעכענט איהר איך האָב זיי גלאַט אזוי ערגיץ דערטאַפֿט, אַרויסגעגאַנגען חלילה פֿון אַ פּושקע? גאָט זאָל אייך היטען פֿון אזא מחשבה! איך האָב זיי, שוועהר איך אייך, פֿערדינט, כשר פֿערדינט, פֿערהאַרעוועט מיט מיינע אייגענע... פֿיס.

דאס איז געווען פורים, האָט מיך דער טאַטע געשיקט איך זאָל צוטראַגען דעם שלח-מנות צווישען די בעלי-בתים פֿונעם אינטערשטען קלייזיל פֿון דער קצבישער קלויז. פֿריהער פֿלעג צוטראַגען דעם שלח-מנות איינע פֿון מיינע עלטערע שוועסטער, און איצט אַז איך בין שוין אַביסיל אינטערגעוואַפֿסען, האָט דער טאַטע געזאָגט אַז איך מעג שוין אויך זיין אַ שטיקיל הילף. הייב איך נענומען דאס שעלעכיל מיטן פֿלעדיל, אַרומגעטראַגען דאס פֿון שטוב צו שטוב צווישען אלע בעלי-בתים פֿונעם אינטערשטען קלייזיל פֿון דער קצבישער קלויז, געקניטען מיט די באָר-וויסע פֿיס די קאַלטע גליטשיקע בלאַטע, און פֿון די גראַשענס וואָס מע האָט מיר געשיינקט פֿאַרן וועג האָב איך געמאַכט אַ זילבערנעם פֿער-ציגער מיט פֿיער גראַשענס.

גנדיס א יונגיל ווי יואליק גיט צושטייער א פערטעלי, מעג איך געבען
א קאפיקע, ווארום וואס בין איך אקעגען איהם? א גארנישט! ווי איז
אבער דער דין אז איך געב א פיטאקיל בין איך יוצא? נו געב איך טאקי
א גרוינקע און ווייסט ווער איז קאפיל קוקאריקו!...
און איך האב אריינגבראקט אין דער קאראבקע אויף ליג בעומ-
צעהען קאפיקעס, דאס איבעריגע געלאזט אויף שפעטער.
שפעטער, זומערלעכען, ס'איז אויפגעקומען גרינווארג, עס האבען
זיך בעוויזען פרישע אויבסטען ביי פראנדיטשקין אין די מילטערליך,
איז געקומען ווידער אמאל דער יצר הרע.
— זעהסט — זאגט ער — גרינע אגריסען? זעהסט וואסערע רוי-
טע ווימפערליך?
— פון גרינע פירות — זאג איך — ווערען גור הייליג די צייהן.
מאך שחחינו? — זאגט צו מיר דער יצר הרע — שחחינו
איז א מצודה...
— שחחינו — זאג איך — וועל איך נאך צייט האבען צו מאכען;
דער זומער איז נאך גרויס. עס וועט נאך געהן א סדרה פון ווייניגשעל און
פון פלאמען, פון עפעל און פון בארען, פון דיניעס און פון קאוועניס...
איך וועל בעסער איבערלאזען דאס געלד אסירצה-השם אויף ספית —
זיך קויפן א פאָהן.
און ס'איז געבליבען איך זאל איבערלאזען דאס געלד אסירצה-
השם אויף ספית — זיך קויפן א פאָהן.
(ענדע קומט).

קאליקעס

פון מ. ספעקטאר.

(פארטזעצונג)

— מיט וואס זשע וועט איהר בעסער זיין פון אונז? האָט
סאלאמאנאו געפרעגט.
— מיט דעם בעסער, וואָס מיר וועלען ניט אוועק ווייט פון
אונזער פאָלק, ווי איהר האט געטהון, מיר וועלען אונזער לעבען מקריב
זיין פאר אונזערע אומגליקליכע ברידער און שוועסטער, מיר וועלען זיך
ניט שעמען צו לעבען מיט זיי צוזאמען. איהר האָט אלץ געטהון גור
צוליעב זיך, אנטלאָפֿען אין דער גרויסער וועלט, זיך דערווייטערט פון
איערע ברידער, געטהון אלץ אז מען זאל אין אייך ניט דערקענען
א סימן פון יוד. מיט אלעם יודישען האָט איהר זיך געשעמט און אלעס
גאָנגעטהון, גאָנגעקרימט זיך פֿרעמדע, אין אייער לעבען, אין אייער
אויפֿהינג, אין אייער ערציהען קינדער, — אלעס, אלעס האט איהר
געטהון גור ניט יודיש, איצט ווען איהר זענט שוין אלט, ווען איהר
האָט זיך איבערצייגט אז די פֿרעמדע, צו וועלכע איהר זענט געלאָפֿען,
זענען אנטלויפֿען פון אייך און האָבען אייך פֿיינט, האָט איהר אָנגע-
הויבען חרטה האָבען. אייך האָט זיך אָנגעהויבען ביינקען צוריק קיין
לאווראווע, אייער האַרץ ציהט צוריק צו אייערע אַרימע ברידער,
צווישען וועלכע איהר האָט אמאל געלעבט, עס האט אייך אָנגעהויבען
צוריק שמעקען דאָס יודישע עסען, עס האט אייך אָנגעהויבען געפֿעלען
דאָס יודישע לעבען, איהר וואָלט אלעס געוואָלט חאפֿען צוריק, אייך
איז שווער צווישען פֿרעמדע, אפילו צווישען אייערע אייגענע ווייב און
קינדער. נאר צו שפעט, קיינעם קענט איהר איצטער קיין נוסצען בריי-
גען. וואו זענט איהר געוועזען ביי אייערע בעסטע יאָהרען, ווען איהר
האָט באמת מיט אייערע פֿעהיגקייטען און יונגע קרעפֿטען געקענט
בריינגען נוסצען? פון אייערע קינדער קען מען אודאי ניט ערוואַרטען
קיין נוסצען פֿאַר זייער פֿאָלק, זיי ווייסען אפילו ניט ווער זייער פֿאָלק
איז, זיין געשיכטע און זיין לעבען; מיר, יונגוואַרג, וואס קומען אַרויס
פון פֿאָלק, וועלען זיין בעסער פון אייך, לעוו אסיפאויטש, מיט
אייערע אמאָליגע חברים, מיר וועלען זיין בעסער דורך דעם, וואָס מיר
וועלען זיך ניט שעמען מיט אונזער פֿאָלק, מיר וועלען זיך ניט נאָכ-
קרימען פֿרעמדע, מיר וועלען אָפֿען לעבען מיט אונזער אייגען לעבען,
מיר וועלען אונזערע קינדער ערציהען צוויי אז זיי זאלען קענען זייער

— איך וועל דיר — זאָגט ער — געבען דאס מעסעריל מיינס.
דו ווייסט דאָך מיינ ווייס מעסעריל? איין אמת'דיגס, א זאָוואַלאָוו!
א חדוש אביסיל אויב איך ווייס יואליקס מעסעריל! ווער ווייסט
ניט יואליק'ס מעסעריל? וויפֿעל מאל האָב איך איהם דערויף מקנא
געווען! וויפֿעל מאל האָב איך דאס געזעהען אין חלום!...
— נו און איך? — זאָג איך — וואָס זאל איך דיר געבען
דערפֿאַר?
— און דו — זאָגט ער — וועסט מיר געבען דיין זילבערנעם
פֿערציגער.
— נעם! — זאָגט צו מיר דער יצר הרע — נעם, ס'איז איין
אנטיק פֿון א מעסעריל. אלע יונגליך וועלען דיר מקנא זיין...
איך וויל ארויסגעבען געלד; נאָר באלד פֿערחאפֿ איך מיר.
— א חכם א יוד! זאָג איך — פֿאַר א פֿערציגער טען מען שוין
טויפֿען א ניי מעסעריל.
— אָט אזא מעסעריל? — זאָגט יואליק — פורים נאָכ'ן
קאלטען קונעל!... שא, ווייסט דו נאָר וואָס? איך געב דיר צו א האָלב
טיין קנעפליך ביינערנע.
— פֿאַר דעלט — זאָג איך — טען מען טויפֿען צעהענטוויזענדר-
טיין טנעפליך.
— נו זאָגט ער — און קאָנפֿעקטען און ניסליך איז קיין געלד
ניט? איך זאָג דיר צו אלעמאל ווען דו וועסט ביטען געב איך דיר, ווי
איך בין א יוד. אָט האָב איך א צוויאָק איין אייזערנעם זעהסט דו? —
שיינק איך דיר אוועק דעם צוויאָק אומזיסט. דו זעהסט וואָסער א
צוויאָק?
— וואָס דאַרף איך — זאָג איך — צווייטעס?
— ער וועט דיר — זאָגט ער — צווייטן קומען, נאָרעלי. קענסט
איהם פֿערשלאָגען וואו דו ווילסט. קענסט מיט איהם אויסגראָבען א
גריבעל.
וואָס דאַרף איך — זאָג איך — דראָבען דריבליך?
— איך וועל דיר — זאָגט ער — לאָזען דאָוונען אין מיינ סדוריל.
— וואס דאַרף איך — זאָג איך דאָוונען אין פֿרעמדע סדורים?
— איך וועל דיר געבען — זאָגט ער — אָנמעסטען מיינ שבת'דיגע
קאָשקעטיל.
— וואָס דאַרף איך — זאָג איך — מעסטען פֿרעמדע טאָשטעטען?
— ווילסט דו ניט? נאָרשע דיר! — מאַכט יואליק אין דער-
לאָנגט מיר א בוכענצי אין זייט אריין — געפֿעלט אייך אביסיל א קאָנציוק.
איך געב איהם אַזויפֿעל זאָכען: א מעסעריל און קנעפליך און קאָנ-
פֿעקטען און ניסליך און א צוויאָק און א סדוריל און א היטעלי אָנמעס-
טען — זייל ער נאָך ניט! א קבצנישע קישקע — וויפֿעל מע לייגט אין
איהר אַריין איז ווינציג! ער מיינט אז ער האָט א זילבערנעם פֿערציגער
איז ער שוין א גאָנצער יאָ טובי דאָס! וואָרט אויס, טאָפֿילי טוטאַריטוט,
וועסט אמאל אָנקומען צו מיר, וועט דיר אויספֿאלען באָקאָס!... גחמיה,
נא, איך שענק דיר אוועק דעם צוויאָק!...
יואליק שענקט אוועק דעם צוויאָק נחמיה נאָר אין אַרײַן אַרײַן יונגיל
וואָס הינקט אויף א פֿיסיל, און מיט מיר ווערט ער אויס חבר.
ה.

וועט איהר דאָך פֿרענען: אויף וואָס פֿאַרט האָב איך געהאלטען
דאס געלד?

ערשטענס אויף ליג בעומר צו דער סעודה. ליג בעומר צו דער
סעודה פֿלעגען אלע קינדער בריינגען עפֿים אין חדר אַריין: ווער מזומן
געלד, ווער איין עסענוואַרג און ווער א נאָשעריי. נאָר איך איינער פֿלעג
קומען מיט מיינ שטענדיגען אנבייסען — א שטיקל ברויט מיט קנאָבעל.
עס פֿלעג מיר פֿלאַמען דאס פנים; און האָטש אין קאָהן האָט מען מיר
אריינגענומען גלייך מיט אלע יונגליך, נאָר געפֿיהלט האָב איך, אז ס'איז
מצד רחמנות — און ס'איז מיר ניט איינגעגאָנגען די שמחה... אצונד,
האָב איך מיר געטראַכט, הער איך אייך אלע מיט'ן קאָטער, איך בין
ברוך-השם, אזא פֿארשוין וואָס איך געה מיט מזומנים, ווי באלד אזא

בעזעם מיט א גרויסער לימענע, איך זאל שאקלען און איהר נאכזאגען ווארט ביי ווארט וואס זי האט געדאווענט.

— אודאי, איין אתרוג מיט א לולב, האט געטראפן איינער פון די געסט מיט גענאלטע וואנסען.

— הערט זשע ווייטער, האט דער דאקטאר דערצעהלט, ווען איך האב זיך אזוי געשאקלט, איז פלוצים ארויסגעפאלען פון מיינע הענד די לימענע, אונזער הונד האט דאס מיט די צייען אויפגעהאפט און אנגעהויבען לויפן איבער דער שטוב, די מאמע און עפס א יוד וואס האט דאס אלעס געבראכט זענען דעם הונד נאכגעלאפן, און איך מיט דעם גרינעם בעזעם האב איהם געשלאגען, ער זאל די לימענע אפלאזען, ביז איך האב דעם בעזעם צובראכען.

א נייעס געלעכטער האט מען אויסגעשאסען, און סאפא, גרישא, מאשא און איבערהויפט אנא האבען ווידער אקוק געטהון אויף אידען, וועלכע איז נאך בלאסער געווארען, טרעהרען האבען זיך איהר גע-שטעלט אין די אויגען.

פלוצים אין דעם גרויסען געלעכטער און פֿרעהליכע קולות אין דער בעלייכטער זאל האט אידא נישט מיט איהר קול זיך איסטעריש צווייגט און זיך נישט געקענט איינהאלטען פון חליפען, דער עולם האט זיך דערשראקען, זי האט עפס געוואלט רעדען און נישט געקענט, מען האט איהר דערלאנגט וואסער, דער דאקטאר איז צוגעלאפן זי מונד-טערען, נאר זי האט איהם אָהן ווערטער אוועקגעשטויסען פון זיך, דערנאך ווען זי האט געטהון עטליכע זיפ וואסער און איז געקומען צו זיך האט זי זיך געווענדעט צו סאלאמאנאווען.

— איך בין דאס לעצטע מאָל אין אייער הויז, זייט געזונד! און האט אנגעהויבען אוועקגעהן צו דער טיהר, סאלאמאנאווע מיט זיין פֿאַמיליע האבען זי אנגעהויבען בעטען בלייבען, די געסט האבען זיך אנגעהויבען אריינמישען זי איבעררעדען, "פֿאַר וואָס" און "פֿאַר ווען" זי האט זיך אזוי בעליידיגט.

— לאָזט מיך אָב, איך וויל אייך קיינעם נישט קענען, איך וועל אייך קיינעם מעהר נישט זעהן, זי האט זיך אויסגעריסען פון זייערע הענד און איז אַרויס פון זאל.

(פארטועטצונג קומט)

"א שטאלט! א שטאלט!"

(פֿאַרטועטצונג)

— ווי געפֿעהלט עס אייך? — האט זיך לאהקע אַ חאַפּ גע-טהון, ווי פֿון אַ שווערען שלאָף, ווי פֿון אַ צויבער-קראַפֿט נישט אַ גערנ-וויליגען — איינדרומלענישען נומע... זי קען דאָך גאָר נייע "נאמנות" פֿערפֿיהרען... זעהט, ווי זי איז פֿערחלומט... חאַ-חאַ-חאַ... אז ביי אַ מענשען אין קאַפּ זאָל זיצען "א שטאלט"... שרה האט אויך לייקענ-דיג געשאקלט דעם קאַפּ, זי קען אויך נישט הייסט עס, איינשטימען צו אַזאַ פֿערנעהם, ווי מיט בלומען און "שטאלטען"...

— שוין באַלד-באַלד — זאָגט די אלטע אַרויס עפֿים קרענקליך גאָר און קעהרט דעם פנים צום פענסטער: מע'ט פֿערשטעלען די ליכטיגע זון, מיט שערבליך...

— גוט שבת!

— גוט שבת!

דער בעל-הבית און דער שִׁבְּן, לאהקעס מאַן, זענען שוין צוריק פֿון שוהל געקומען.

— אי-אי, אַ קלאָג צו מיר נישט — האט זיך לאהקע אויפֿגע-חאַפֿט: ביי מיר איז דאָך נאָך פֿון טיש די גלעזער נישט צוגענומען... צוליעב דער אלטער "טומעל" אליין...

— איהר פֿערשפעטיגט נאָך אליין אין שוהל, באַבינקע? — שרייט אויס הויך לאהקעס מאַן צו דער אלטער, זי זאל הערען.

— זי דאווענט דאָ איהר נוסחא — וויצעלט דער בעל-הבית —

זי האלט שוין געוויס די צווייטע קדושה: א שטאלט, א שטאלט... דריי מאָל קדוש איז זי דאָך שוין אַבגעשפרונגען: שען, ליכטיג, ציכטיג...

פֿאַלק, זייער געשיכטע, זיי זאלען ליעב האַבען דאָס פֿאַלק, פֿון וועלכען זיי קומען אַרויס, זיי זאלען זייערע פֿעהיגקייטען פֿערנוטצען פֿאַר איי-גענע, פֿאַר אונזערע שוואַכערע, דענטסמאַל ווען צווישען יודען וועט אויפֿשטעהן אַזאַ דור, אַז אונזערע בעסערע פֿעהיגערע מענשען וועלען פֿון אונז נישט אַוועק און אַרבייטען פֿאַר דעם כלל, וועט דאָס יודישע פֿאַלק נישט זיין אַזוי אומגליקליך, עס וועלען זיך דאן נישט געפֿינען אַזוי פֿיעל קאליקעס ווי איצט ביי יודען.

טהייל פון די שבת-צונאכט'ס געסט האַבען מיט אַ שמייכל געהערט, "ווי אידא האט געפֿאַנטאזיערט", אַזוי פֿלעגען זיי זיך שטענדיג אויסדריקען וועגען אידאס רעדען.

אַס'פּ באַריסאָוויטש, דאָס יונגע דאָקטויר'ל, האט ווי יעדעס מאָל איצט אויך זיך אָנגערופֿען מיט אַ געלעכטער: "עט, פוסטע פֿאַנטאַ-זיעס!" סאלאמאנאווע האט געשוויגען, נור אַרקאדיע מאַרקאָוויטש האט געקוואַלען פון איהרע רייד, איהר געגלייבט אלעס אויף דעם וואָרט און זיכער געוועזען אז אידא ווייסט וואָס זי רעדט.

— לאַך נישט און רוף עס נישט אָן קיין פֿאַנטאזיעס, האט ער זיך געווענדעט צו זיין חבר, דעם יונגען דאָקטאָר, ווייסען מיר דען וואס עס טהוט זיך מיט יודען אין דער פֿראַווינץ? האט אונז דען אַמאָל אינטערעסירט דאָס יודישע לעבען? מיר פֿלעגען נור אַמאָל הערען דערצעהלען וועגען יודען אין די קליינע שטעטליך פון דיין אַלטמאַ-דישער מאַמע און מיר פֿלעגען לאַכען.

— נו מיין מאַמע, זי וואָלט געוואָלט אז איך זאָל נאך איצט אויך ווי קינדווייז ליענען קריאת-שמע, ווען איך לעג זיך שלאָפֿען, חאַ, חאַ, זי וויל האַבען פון מיר עולם-הבא אויף יענער וועלט און אז איך זאָל איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר קענען זאָגען קדיש, אויף דערויף מיינט זי דאָרף מען האַבען קינדער.

— אייער מוטער וואָלט געוואָלט, אז איהר, הער דאָקטאָר, זאָלט טראַגען אַ לאַנגע קאַפּאַטע מיט פּאַזא, האט זיך סאפיע מאַר-קאווע, די בעל-הבית'טע, געווערטעלט.

מאשא און אנא האַבען שרעקליך געלאַכט פון דעם ווערטיל. גרישא! האט מאשא גערופֿען פון צווייטען צימער איהר ברודער וואָס איז גראַדע דעם אַבענד צו הויז געוועזען, ווייל זיין חודש געלד, וואָס ער האט יענע וואָך גענומען ביים פֿאַטער, האט ער שוין אויס-געבראַכט—גרישא, האט זי נישט אויפֿגעהערט צו רופֿען און לאַכען — דער דאָקטאָר קריינין וועט אָנטהון אַ קאַפּאַטע מיט פּאַזא!

גרישא האט זיך געהאלטען ביי די זייטען פון גרויס געלעכטער, דער דאָקטאָר איז אַזוי צופֿרידען געוועזען, וואס זיין דערצעהלען פון זיין מוטער האט אַזוי פֿרעהליך געמאַכט דעם עולם, אז ער האט ווייטער אנגעהויבען דערצעהלען וואס ער האט קינדווייז אויסגעליטען פון זיין פֿרומער מוטער.

— איך געדענק, ווען איך בין נאָך געגאַנגען אין גימנאזיע, איין מאָל אַבענד איז צו מיר צוגעגאַנגען די מאַמע מיט אַ ווייסען האָהן, מיט וועלכען זי האט געדערהט איבער מיין קאַפּ, און מיך געצוואונגען, איך זאָל איהר נאָכזאָגען וואָרט ביי וואָרט, וואָס זי האט עפֿים גע-דאווענט, אין דעם איז צו מיר געקומען נאָך אַ בוך מיין חבר וואַסא טשאַריקאָוו, דו געדענקסט איהם, אַרקאדיע, ער דענט היינט אין אַ דעפּארטאַמענט, און זעהט ווי מיין מאַמע דרעהט מיך מיט אַ וויי-סען האָהן.

א גרויס לאַכען האט זיך געהערט איבער דער גאַנצער זאל, גרישא האט געשריען "בראווא", סאפא מאַרקאָוואַ האט קוים דעם אַטהעם געחאַפֿט, זאָגענדיג אז זי וועט עס נישט אויסהאַלטען פון געלעכ-טער, אנא האט געפאַטשט מיט דין הענד און זיך געהאַלטען ביי די זייטען, און מאשא האט געקוויטשעט נישט מיט איהר קול. אלע האַבען געקוקט אויף אידאן און עס האט זיך איהר אויסגעוויזען אז מען לאַכט פון איהר. אידא איז בלאַס געוואָרען!

— הערט ווייטער, האט דער דאָקטאָר ווייטער געדרש'ט, אַזוי ווי איצט געדענק איך עס, איין מאָל האט מיך די מאַמע אויפֿגעוועקט גאַנץ פֿריה, מיר געהייסען זיך וואַשען און דערלאנגט מיר אַ גרינעם

צו די לעזער

פון דער צייטונג "דער יוד"!

נאכדעם ווי די חברה אחיאסף האט געגעבען די מעגליכקייט די לעזער פונ'ם "יוד" זיך צו בעקענען מיט זייער אייגענער געשיכטע. — די געשיכטע פון זייער פאלק צו וועלכען יעדער פון אונז געהערט מיט לייב און לעבען אלס יודען. האט די חברה אחיאסף איצט בעשלאסען הערויסצוגעבען פאר די אבאנענטען פון יוד אין דעם יאהר 1901

4 בענדער

"די וועלטגעשיכטע"

בעארבייטעט שפעציעל פיר די אבאנענטען פון "יוד" נאך די בעסטע קוועלען. דאס בעקענען זיך מיט דער "וועלטגעשיכטע" איז פיר יעדען מענטש אונגעהויער וויכטיג. זי עפענט איהם די אויגען און מאכט איהם קלאהר ווי אזוי די וועלט און די גאנצע מענשהייט האט זיך ענטוויקעלט פון אנפאנג אן ביז היינט, פון דער צייט זינט אלעס איז נאך געווען ווילד און פוסט, ביז עס איז געקומען צו דער יעצטיגער הויכער מדרגה. די וועלטגעשיכטע איז איינס פון די בעסטע און וויכטיגסטע מיטטעל צום אויסבילדען דעם מענטשען אהן שולען און אהן לעהרער. זי ווייזט און ערקלעהרט איהם ווי אזוי אלע גרויסע אידעען, אלע גוטע מדות און מאראל האבען זיך פערברייט צווישען די מענטשען און געבראכט דעם אמאליגען ווילדען ראהען מענטשען צו דעם יעצטיגען ציוויליזירטען צושטאנד. אין דער וועלטגעשיכטע געהט אונז פארביי ווי אין א פארנאמע די ווירקונג פון יעדען פאלק בעזונדער און פון אלע פעלקער צוזאמען כדי צו פערבעסערען און צו פערשענערען דאס לעבען פון פרט און פון דעם כלל. מיט איינעם ווארט די געשיכטע איז די זעמינסטע שפייז פאר דעם גייסט, דער בעסטער וועגווייזער אין לעבען און איז דעריבער די נייטהיגסטע לעהרע פיר יעדען מענטשען אלס מענטש און אלס יוד, דען מיט וועלכען פאלק אין דער וועלט איז דאס יודישע פאלק נישט געקומען אין בעריהרונג? צווישען פרעמדע פעלקער וואס פיעל פון זיי זיינען שוין לאנג פערלוירען איז אויסגעוואכסען דאס יודישע פאלק און לעבט עד היום און האטשעס איז צווייט און צושפרייט איבער דער גאנצער וועלט האט עס דאס רעכט ווייטער צו לעבען גלייך ווי אלע פעלקער און עס איז נייטהיג דאס יעדער זאל קענען די געשיכטע פון דער וועלט.

אט דאס וויכטיגע ווערק האט חברה אחיאסף בעשלאסען הערויסצוגעבען פיר די אבאנענטען פון יוד אויף דאס יאהר 1901.

די גרויסע ארבייט, וועלכע ערשיינט דאס ערשטע מאל אין דער יודישער ליטע-ראטור, ווערט די טעג איבערגעגעבען צום דרוק און אין חודש יאנואר וועט זיין צו בעקומען דעם ערשטען באנד, אין אפריל — דעם 2-טען, אין יולי — דעם 3-טען און אין אקטאבר דעם 4-טען באנד פון דער וועלטגעשיכטע.

אויספיהרליכער איבער דעם אלעם וועלען מיר נאך בעקאנט מאכען אין א בעזונדערער מודעה.

דער עוויגער יוד

בעריהמטער ראָמאַן פון אייזשען סין (פערפאַסער פון מסתרי פארויז)
אין 6 טהייל (432 זייטען) מיט 10 בילדער-אילוסטראציעס, 2-טע
פערבסערטע אויפלאגע.

דיזער ראמאן איז איבערגעזעצט אין אללע אייראָפּעאישע שפראַכען און
האָט געמאַכט אין זיינער צייט דעם גרעסטען רושם אין דער ליט-
טעראטור-וועלט.

פרייז פיר אללע 6 טהייל 1 רוי"ב.

Книжный магазинъ и библиотека для чтенія
А. ЦУКЕРМАНА, Варшава, Налевки 7.

האטעל אונד רעסטאראן 1-טער קלאסע.

קאממערציע אין ווילנא.

טהיילט מיט אלע רייזענדע, דאסס ער איז מיט פיעל
גראסע אונד שענע נייע בעפוצטע צימער פערגרעסערט גע-
ווארען אונד דאס דער רעסטאראן כשר וועלכע איז
בעריהמט מיט זיינע געשמאקע אונד געזונדע שפייזען, האט ער-
לויבנס בעקאממען אלערליי געטרענקע ווארונטער אויך כרמל
וויין אונד קאניאק פאן פאלעסטינא צו פערקויפן.
בעדיענונג אויף דאס געפֿעליגסטע.

מיט אלער אכטונג

יהושע בערשטעלמאן.

פֿריילינגען און דאמען

קענען זיך אויסלערענען גוט שניידען און ניהען אין אקורצע צייט
דורך בריעף אין זאגאן, רוסיש און דייטש. די מעטאדע איז די
בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט
אויסלערענען. אויף תשובה א מארקע. ניט זיימט און פֿרעגט אן ביי:
Варшава, Господъ Бертъ Найдичъ.

נור מיט עטליכע רובל

קען יעדער מענטש ביי זיך אויפֿן אָרט א גוטע פרנסה איינפֿיהרען.
אזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך א בריעף געגען א 7 קאפֿ מארקע.
אדרעסירען:

Варшава, Я. Найдичъ.

ПАЛЕСТИНА

Ея настоящее и будущее.

Очеркъ положенія современной Пале-
стины и существующихъ въ ней
евр. колоній.

соч. А. Г. Любарскаго

Часть I: Введение. Географ. обзоръ Сиріи и
Палестины. Населеніе. Политическое состояніе
Сиріи. Источники эконо. благосостоянія.

Часть II: Общій обзоръ колонизація. описа-
ніе евр. колоній. Колоніи Самаріи и Саронской
долины. Сѣвер. Галилея и ея колоніи. Зајор-
данье.

Цѣна книги (177 стр. 80) 75 коп., съ пересылкой
85 коп.; въ переплетѣ 1 руб. съ пересылкой 1 руб.
10 коп.

Издательство „АХІАСАФЪ“ Варшава
Твердая 6 кв. 4.

האוצר

פתרון המלים שנמצאו במקרא ובמשנה וכו' ותרומן
לשפות רוסיא ואשכנז

מאת ש. י. פיין (המנוח).

עם הערות (בסוף כל חלק) על השמות הנוגעים לחכמת
הרפואה בכל ענפיה

מאת ד"ר ל. קאצענעלסאהן.

יצאה לאור

ונשלחה לכל ההותמים

חוברת ה חוברת

הספר יוצא לאור במחברות א 2 באנען

מחיר כל מחברת 22 ק"פ ועם פארטא 24 ק'.

אולם לחותמים הוזל המחיר ע"פ התנאים

(א) בתשלום לספר עבור כל הספר — 8 רוי"ב.

(ב) " " " 20 חוב' — 3 " "

(ג) " " " 10 " — 1.80 " "

החותמים מקבלים החוברות בכך שבוע הפשי מפארטא.

Кнбт המו"ל: Издат. „Ахiасафъ“, Варшава.

Verlag „ACHIASAF“ Warschau.

חברת אחיאסף.

ספרי למוד וקריאה לבני הנעורים ::

(1) עברית בעברית, ראשית למודי שפת עבר ע"פ השטה
הטבעית, חבר י. אפשטיין.

המיתודה היותר קלה ומועילה ללמוד שפיע עם ציורים שונים לשיעורי
הלמודים ותוי זמרה לשירי ילדים הבאים בספר.

מחירו 50 ק"פ ועם פארטא 60 ק', מכורך יפה 80 ק', וע"פ 90 ק'.

(2) דברי הימים לבני ישראל, מאת מ. ברוינשטיין.

חלק א'. מימים קדמונים ועד חרבן ביתר, עם ספר מלים בתרגום
לשפת רוסיא.

חלק ב'. מן חרבן ביתר עד דור הרמב"ם.

הספר נרפס באותיות גדולות ומנקדות ובסופו נמצאו שאלות
לתלמידים.

מחיר כל חלק 1 רוי"ב ועם פארטא 1.12 רוי"ב, מכורך יפה 1.30 רוי"ב
ועם פארטא 1.42 רוי"ב.

(3) זכרונות לבית דוד, מאת א. ש. פריעדבערג.

ספורים היסטוריים בתולדות ישראל מן חרבן הבית הראשון עד תקופת
הרמב"ם.

מחיר חלק א' 1.54 ר' ועם פארטא 1.72 ר', מחיר חלק ב' וחלק
ד' 1.40 ר' כל אחד וע"פ 1.50 ר', מחיר חלק ג' 1.73 ר' וע"פ
1.91 ר', עבור כריכה מהודרה יש להוסיף 30 קאפ'.

(4) „האביב“ ספר מקרא יקר בערכו הכולל מאמרים, שירים
וספורים מאת סופרים נודעים. נערך ע"י י. ה. ראבניצקי.

מחירו 60 ק', עם פארטא 70 ק', מכורך 75 ק' ועם פארטא 85 ק'.

(5) שירת הזמיר, מאת בוקי בן יגלי. (דה. י"ל קאצענעלסאהן)
ספור לבני הנעורים.

מחירו 25 קאפ' וע"פ 30 ק'.

(6) ה. אנדרסן, ספורים והגדות. כתובים עברית עם פתח דבר
מאת דוד פרישמאן (הוצ' א. ז. כהן).

מחירו 60 ק' וע"פ 70 ק' מכורך יפה ע"פ 1 ר'.

Издательство „АХІАСАФЪ“, Варшава.

געזעלשאפט „כרמל“ ווארשא

אויסשליסליכער פערקויף פיר גאנץ רוסלאנד
פון נאטירליכען ווייז און האניאק

וועלכער ווערד אויסגעארבייט

אין די וויינגערטנער

פון די

יודישע קאלאניעס

אין

ארץ ישראל

די מארקע איז בעשטעטיגט
פון דער רויסער רעגירונג.

דער עטיקעט איז בעשטעטיגט פון דער רויסער רעגירונג

הויפט-קאנטאר אין ווארשא, נאלעווקי נוי 21, טעלעפאן נוי 1433.

אדרעססע פיר בריעף: Товарищество Кармелъ Варшава : פיר טעלעגראממען: Варшава Кармелъ.
אכטהיילונג פיר זיד-רוסלאנד אין אדעססא רישעליעווסקאא אין דעם הייז פון ה' בארכאש

אדרעססע פיר בריעף: Товарищество Кармелъ Одесса : פיר טעלעגראממען: Одесса Кармелъ.
צו אדרעססער ראיאן געהערען די גובערניעס: חערסאן, קישניעוו, יעקאטערינאסלאוו, פאדאלסק, קיעוו, חארקאוו, פאלטאווא, קרים און קאווקאז.

פיליאלע פון „כרמל“ אין קארלסבאד

אין קארלסבאד איז געעפֿענט געוואָרען אַ פֿיליאלע צום פֿערקויף פֿון כרמל-וויין אויף דער קרייצנאססע נוי 86, און אלע
געטט וועלכע קומען אין די עסטרייכישע בעדער קענען בעקומען כרמל-וויין פֿון דער קארלסבאדער פֿיליאלע. די אדרעסע אין קארלסבאד איז:

Gesellschaft «K A R M E L» Kreuzgasse Nr. 86 vis à vis der grossen Colonade.

אונזערע וויינען און קאניאקען בעקומט מען אין אלע וויינהאנדלונגען.

כדי צו בעוואָרענען כרמל-וויין און קאניאקען פֿון נאכגעפֿעלשטע, פֿערקויפֿען מיר אונזערע וויינען און קאניאקען נור אין פֿלעשער
פֿערזיגעלט מיט אונזער סטעמפעל און פֿערקניפט מיט דער פֿלאַמבע פֿון „כרמל“.

נייעם!! נייעם!!

ברוכבענדער עלעקטרא-גאל-
וואנישע היילען גרינדליך נאך
קורצען געברויך, ווי עס איז איבער-
צייגט געוואָרען, אז נאך 3 מאָנאט-
ליכען טראגען, ווירד דער ברוך
פֿאַללשטענדיג אויסגעהיילט. פֿרייז
פֿאַן איינער זייטע 6 רובל,
צווייזייטיג 10 רובל. בויכנידען
פֿיר פֿרויען, עלאסטישע זאקען פֿיר
געשוואַלענע פֿיס, אונד פֿערשיע-
דענע אנדערע כירורגישע ארט-
לען — צו בעקומען נור ביים
אָפּטישען-כירורגישען געשעפֿט אונ-
טער דער פֿירמא: אלעקסאנדער,
סענאטאָרסקא 22 ווארשוי.

אדרעססע:

„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געציגט
דאס מען מאכט נאך ריעזע
ברוכבענדער ביטען מיר אויפֿמערק-
זאם צו זיין אויף די אָריגינעלע
מיטן סטעמפעל פֿאַן אונזער פֿירמא.

צוקערניע ש. שפיגעלגלאז

ווארשא, נאלעווקי Nr. 10

(פֿאַרמאלס אינגעלזאָהן). וועלכע
עקוויסירט זייט 18 יאהר. פֿון דער
צייט און זייט איך האב זי איבערגע-
נומען אינטער מיינע אויפֿזיכט האָב
איך פֿיעל פֿערבעסערונגען איינגעאר-
דענט. רייך, כשר, ביליג. בעשטעלונ-
גען ווערען פֿינקטליך אויסגעפֿיהרט,
היער און אויף דער פֿראַווינץ. פֿיעלע
דאנקען בריעפֿליך אויך מינדליך.
די צוקערניע בעזיצט 24 צייטונגען
יום לעזען.

ליודעי שמי בוילנא

הנני מתכבד להודיע כי לחורף תרס"א
הבא אני מעתיק מושבי לעיר ווילנא,
ונכון לקבל שם תלמידים ותלמידות
קטנים וגדולים להורות תורה לשון
עבר ודברי ימי עמנו על בורים בתרגום
לרשון רוססיה ואשכנז עפ"י המלה
האחרונה של שיטת הלמוד והפרגוניה.
האבות אשר יחפצו כי יוכלו להשיג
ידועות מפרטות וברורות בדבר הזה
אצל האדונים הנכבדים: י"ל גלדברג
בבית המסחר של סגל וצבי הירש
ולקרייסק, בחנות של יין „כרמל“

ברגשי כבוד

שמואל ליב ציטראן.

העברי

בית ספר לנערים

של

א. ליבושיצקי.

WARSAU,

Nowolipie 15/9.

גילזען-מאשינען

די בעסטע צינארעטען גילזען-מא-
שינען נייעסטער קאנסטרוקציען,
מיט אונד אָהנע דרוק-אפפאראטען
בעקאמט מאן ביי:

M. BLÜTH, WARSAU

Pańska str. 26.

איי. גנלאַנד קען מען אכאַנירען
דעם „יוד“ ביי:

R. MAZIN. 100 Old

Montague Str. LONDON E.